

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

23^e JAARGANG

WOENSDAG 6 APRIL 1938

No. 1162

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Timbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).*

Th. van Luytelaer (waarnemend Redacteur-Secretaris).

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-West.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruijgeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD:

Biz.

HET WETSONTWERP TOT „AANVULLING VAN DE WET TOT BEVORDERING VAN DE RICHTIGE HEFFING DER DIRECTE BELASTINGEN” door <i>Prof. Dr. J. van Loon</i> ..	248
Tragedie eener restrictie door <i>J. F. Haccoü</i>	250
Het Nederlandsche systeem van exportcredietverzekering door <i>K. S. Phaff</i>	251
Eenige aspecten van het Wetsvoorstel tot herziening van de Omzetbelasting door <i>Mr. Dr. E. Tekenbroek</i>	253
Eenige aspecten van het bevolkingsvraagstuk in Zweden door <i>W. Glaustra</i>	257
MAANDLIJFERS:	
Indexcijfers van Nederlandsche aandelen	260
ONTVANGEN BOEKEN.....	262
Statistieken:	
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	262, 263, 266
Groothandelsprijzen	264—265

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

De omzetten zoowel als de koersfluctuaties waren deze week uitermate gering. Als gevolg van de onzekere situatie zoowel op de productenmarkten als in het algemeen voor den heelen handel zijn de commercieele omzetten op de wisselmarkt tot een minimum beperkt. Ook speculatieven handel is er weinig, omdat er geen tendens in de markt is.

Voor Fransche Francs bijv. is, blijkens het koersverloop zoowel op de contante als op de termijnmarkt, de speculatie vrijwel afzijdig geweest, voor contante Francs was er eerder nog eenige contramindekking. Deze houding van den beroepshandel is zeker niet toe te schrijven aan het gunstige verloop van den economischen en financieelen toestand in Frankrijk. Maar eenerzijds is het de kans op een krachtiger nationale Regeering en de steun die daarvan op de valuta zal uitgaan, welke de speculatie in dit overgangsstadium voorzichtig doet zijn, terwijl anderzijds omtrent de financieele plannen van de Regeering-Blum zoveel is uitgelekt, dat men weer met de mogelijkheid van deviezenrestrictie rekening houdt, althans met een systeem waarbij een soort tweeledig monetair stelsel met een binnenlandsche en buitenlandsche waarde zou ontstaan, wat in den grond niet anders dan met behulp van deviezenrestrictie denkbaar is. In dat geval zou zelfs bij een daling van de externe Francwaarde toch een indekken van buiseposities wellicht onmogelijk zijn, zoodat bij de heersche onzekerheid de speculatie zich liever afzijdig houdt. Vandaar dat de contante notering ongeveer 12 cts. hooger sloot dan in het begin van de week toen de koers tot een laagterecord was gedaald. De termijankoers bleef practisch onveranderd.

De situatie van den Gulden is over het geheel genomen wat beter geweest. Wij constateerden de vorige week reeds dat, ondanks het aanbod van Guldens in verband met kapitaalverplaatsing als gevolg van de internationale situatie, toch vrij zeker de markt het heeft kunnen stellen zonder steun van het Egalisatiefonds. Nu deze week de rust weer eenigermate weerkeerde, trad de oude situatie weer in met een overschot vraag naar Guldens boven aanbod. Het surplus was weliswaar niet groot, maar toch heeft het fonds op bescheiden schaal weer Ponden opgenomen toen deze de peg-koers van 8.96% weer bereikten, een niveau dat trouwens bij de opening der week al bijna was behaald.

Dollars hebben in den aanvang van de week gereageerd op de nieuwe inflatieplannen van de Amerikaanse Regeering, ten deele in den vorm van refico-credietverleening, anderdeels in die van financiering van groote overheidswerken belichaamd. Bovendien herhaalde zich voor de zooveelste maal het gerucht, dat Roosevelt zou overwegen gebruik te maken van zijn oude machtiging om den Dollar met 10 pCt. te devalueeren. Op den laatsten dag der week, toen de Dollarkoers alweer in herstel was, herhaalde zich dit bericht. Echter niet in den vorm, dat het eenvoudig te doen was om verhooging van den goudprijs maar om depreciatie van 10 pCt. ten aanzien van het Pond. Nu is dit laatste natuurlijk een factor, die niet alleen in de macht staat van Roosevelt, de koersverhouding Pond—Dollar is iets, waarin Engeland een minstens even machtige stem heeft. En het zal daarbij ongetwijfeld niet erg tegemoetkomend zijn!

De beleggingsmarkt bleef in groote trekken onveranderd, terwijl de ondertoon eerder vast was. De houding der beleggers is in elk geval nog zoo terughoudend, dat de emissiemarkt verlaten blijft.

HET WETSONTWERP TOT „AANVULLING VAN DE WET TOT BEVORDERING VAN DE RICHTIGE HEFFING DER DIRECTE BELASTINGEN”.

Vier jaren van strijd om het wetsontwerp op de besloten Naamlooze Vennootschappen hebben ertoe geleid, dat dit wetsontwerp, na eenig malen grondig te zijn omgewerkt, thans — en laten wij hopen voor goed — van het fiscale tooneel verdwijnt. Men meene echter niet, dat de regeering daarmede haar plannen, om een einde te maken aan een toestand, die volgens haar „met zich brengt, dat vele contribuabelen practisch zelf bepalen, hoeveel zij aan inkomstenbelasting enz. zullen betalen”, heeft opgegeven. Integendeel! Het thans ingediende wetsontwerp tot aanvulling van de wet op de richtige heffing heeft blijkens zijn toelichting geen ander doel dan de vroegere ontwerpen op de besloten N.V.'s.

De regeering heeft getracht „de bestaande euvelen te bezweren, door de reserveeringen der besloten vennootschappen te treffen”; doch het daartoe gereed gemaakte wetsontwerp is blijkbaar afgestuit op den eensgezinden tegenstand van handel en industrie, die daardoor de regeering voor een, men mag veilig zeggen grooten, blunder hebben bewaard.

Immers, de begrippen „open” en „besloten” vennootschappen zijn voor fiscale maatregelen tegen de aandeelhouders onbruikbaar, omdat dezelfde vennootschap in de meeste gevallen voor enkele aandeelhouders (de machthebbers) „besloten” en voor de overige aandeelhouders „open” is.

In het thans ingediende ontwerp is dit onderscheid dan ook volkomen verdwenen.

Daarvoor in de plaats heeft de regeering een nieuw criterium geformuleerd in art. I van het ontwerp, nl. of de gedragslijn eener N.V. al dan niet een belangrijke belastingbesparing voor haar aandeelhouders en andere deelgerechtigden in de winst medebrengt, behoudens de belangrijke beperking, dat „het enkel voor aanwijsbare bedrijfsdoeleinden reserveeren van bedragen uit de winst” er buiten valt.

Men behoeft er niet aan te twifelen, dat de fiscus, indien dit ontwerp het Staatsblad bereikt, belastingbesparing aanwezig zal achten telkenmale als een N.V. minder zal uitkeeren dan het bedrag, dat voor inkomstenbelasting in aanmerking zou komen, indien die N.V. een firma was. Ook de woorden „bedoeld of niet” in § 2 der Toelichting wijzen in die richting.

Zonder de beperkingen op het beginsel van artikel I, zou dus voortaan de N.V. practisch als firma worden beschouwd, althans voor die aandeelhouders, ten aanzien van welke de Minister van Financiën aan den inspecteur een machtiging verleent, hetgeen ernstiger is dan een winstbelasting, die de regeering, volgens de Memorie van Toelichting, nog niet wil, maar waarmede wel wordt bedreigd.

Een soortgelijk dreigement werd reeds geuit bij de behandeling van het ontwerp van de Wet ter bevordering van de Richtige Heffing in 1925, toen de Minister van Financiën in de Memorie van Antwoord zich als volgt uitte:

„Wel zou de ondergeteekende, mocht blijken, dat het onderhavige wetsvoorstel de instemming der Staten-Generaal niet kan verwerven, zich genoopt zien tot het in ernstig beraad nemen van de vervanging der Dividend- en Tantiëmebelasting door een Winstbelasting.”

Ongetwijfeld heeft dit dreigement er belangrijk toe medegewerkt, dat de Staten-Generaal toen het wetsontwerp op de Richtige Heffing hebben aangenomen.

Thans zegt de Memorie van Toelichting „Wenscht onze handel en industrie niet, dat een winstbelasting op de vennootschappen wordt geheven, dan zal een wetsontwerp als het onderhavige, naar de regeering hoopt, een middel kunnen zijn, om zulk een belasting — waarvan ook de regeering de minder goede werking erkent en inziet — tegen te houden.”

Zullen de Staten-Generaal thans, evenals in 1925,

voor dit dreigement op zij gaan, thans, nu de laatste acht jaar proefondervindelijk hebben bewezen, hoe gevaarlijk een belastingpolitiek zou zijn geweest, die de reserves der N.V.'s zou hebben aangetast? Als men uit de laatste jaren iets geleerd kan hebben, dan is het, dat niets zoozeer het weerstandsvermogen van het bedrijfsleven tegen een ongunstige conjunctuur versterkt, als de vrijheid der N.V.'s om naar eigen inzicht haar reserveeringspolitiek te voeren.

Kan het eigenlijk wel door den beugel, dat de regeering in 1925 de Staten-Generaal voor het alternatief stelt: Winstbelasting of richtige heffing, en als de Staten-Generaal onder den drang dezer dreiging de richtige heffing accepteren, daarop dertien jaar later — ofschoon zij de fatale werking eener winstbelasting erkent en inziet — opnieuw voor de keus stelt: Winstbelasting of een verzwaarde richtige heffing, en dan wel een zoodanige richtige heffing, dat het tot op zekere hoogte van de willekeur van den fiscus afhangt wie daardoor zal worden getroffen.

De dreiging dezer mogelijkheid alleen reeds zal in hooge mate belemmerend werken op de ontwikkeling van kleinere en middelsoort bedrijven tot bedrijven van grooten omvang, een ontwikkeling, die juist in ons land zoo belangrijk voor de industrialisatie is geweest en daardoor de werkverruiming heeft bevorderd.

* * *

Wel heeft de regeering in het ontwerp nog niet de volle consequentie van haar opvatting, dat belastingbesparing door middel van N.V.'s moet worden onmogelijk gemaakt, aangedurfd, doch met dit ontwerp is de eerste stap in de richting van een winstbelasting gezet, al wordt dan ook deze stap eenigszins gecamoufleerd doordat het beginsel van art. I op twee wijzen wordt getemperd.

1o. door het voorschrift, dat er een *aanmerkelijke* belastingbesparing moet zijn,

2o. door de bepaling, dat het enkel voor aanwijsbare bedrijfsdoeleinden reserveeren van bedragen uit de winst geen aanleiding tot toepassing van het nieuwe tweede lid van art. 1 kan geven.

De tempering door het voorschrift der *aanmerkelijke* belastingbesparing acht ik van weinig beteekenis. Is 5 pCt. geoorloofd, of 20 pCt., of 50 pCt.? Volgens de Memorie van Toelichting zou men denken heel veel; immers, zij, die het „niet te bont maken” (zie toelichting § 2) behoeven niets te vreezen. De N.V.'s mogen het dus blijkbaar wel „bont maken”, mits „niet te bont”. Deze woordenkeus bewijst reeds, op welk een glad ijs de regeering zich hier begeeft.

Meer houvast geeft de bepaling omtrent het reserveeren enkel voor aanwijsbare bedrijfsdoeleinden, al zullen de woorden „enkel” en „aanwijsbare” tot menig verschil van opvatting met den fiscus aanleiding kunnen geven.

De doeltreffendheid van de middelen, die de wet geeft tegen willekeur van den fiscus, is uit de bevoordingen der wet moeilijk te beoordeelen. Noch een machtiging van den Minister van Financiën, noch een met redenen omkleede mededeeling aan den belanghebbende, heeft in dit opzicht groote beteekenis.

Van meer belang is de controle van het Gerechtshof te Den Haag, omschreven in art. 4 der bestaande wet op de Richtige Heffing, welk voorschrift eveneens toepassing zal vinden ten aanzien der voorgestelde wijziging.

Volgens het bestaande artikel 3 zal een beraamde rechtshandeling tevoren aan het oordeel van den inspecteur kunnen worden onderworpen. Nu spreekt de nieuwe aanvulling niet van een „rechtshandeling”, doch van een „gedragslijn”. Het is niet duidelijk, of ook een „gedragslijn” aan het oordeel van den inspecteur kan worden onderworpen. Aangenomen, dat het voorschrift van het bestaande artikel 3 onder „rechtshandeling” ook „gedragslijn” verstaat, dan nog zal

de beoordeeling van de „gedragslijn” door den inspecteur op groote moeilijkheden stuiten, want om de „gedragslijn” van een N.V. te beoordeelen, moet men de N.V. grondig kennen. Zal één inspecteur in staat zijn alle N.V.'s in zijn ressort volledig te kennen? Deze vraag is van essentieel belang, omdat, indien de feiten niet geheel overeenstemmen met de tevoren daarvan gegeven voorstelling, toepassing van het nieuwe artikel I mogelijk blijft. Al is het nu ook mogelijk, een voorgenomen rechtshandeling nauwkeurig te formuleeren, zoo bestaat deze mogelijkheid volstrekt niet steeds voor een „gedragslijn”, daar immers een „gedragslijn” een groot aantal niet nauwkeurig te omschrijven handelingen kan omvatten. Daardoor wordt het voorschrift van het bestaande artikel 3 voor de beoordeeling van de gedragslijn eener N.V. vrij problematiek en zal aan alle N.V.'s wel niets anders overblijven dan telkenjare haar jaarstukken aan de goedkeuring van den inspecteur te onderwerpen. En zelfs deze goedkeuring is niet afdoende, daar de jaarstukken met toelichting niet steeds alle feiten volledig kunnen omschrijven.

Door de voorgestelde wijziging is dit punt van zeer groot belang geworden; immers, als een N.V. eenmaal in het „fiscale concentratiekamp” is geplaatst, blijft zij, voor die aandeelhouders die er door getroffen worden, daarin voor onbepaalden tijd en kan slechts weer met andere N.V.'s worden gelijkgesteld, als de Minister van Financiën zoo goedgunstig is den inspecteur op te dragen, een mededeeling voortaan niet meer te verzenden.

Een dergelijke toestand lijkt ons, zowel fiscaal- als civielrechtelijk bezien, hoogst bedenkelijk, even bedenkelijk als de grondslag van artikel I.

* * *

Indien men nu de voorgestelde aanvulling beschouwt in het kader der bestaande Wet op de Richtige Heffing, dan is het wel duidelijk, dat het zwaartepunt der wet verplaatst is naar de nieuwe voorschriften. De bestaande wet heeft door het voorschrift van art. 4 lid 5 ertoe geleid, dat de wet voor den fiscus niet die voordeelen heeft gebracht, die men ervan heeft verwacht. Het overtuigend aantonen, dat het hoofddoel der rechtshandeling bestond in belastingontduiking, is een voorschrift, waaraan het Gerechtshof te Den Haag streng de hand heeft gehouden. Art. 4, lid 5, is thans gewijzigd. Voortaan zal overtuigend moeten worden aangetoond, dat aan de voor de toepassing gestelde voorwaarden is voldaan.

Dit beteekent geen wijziging ten aanzien van het oude artikel 1. Doch ten aanzien van het nieuwe 2de lid van art. 1 zal het bewijs voor den fiscus zeer belangrijk worden vergemakkelijkt. Immers, het gaat dan om het bewijs van belastingbesparing — volgens de Memorie van Toelichting bedoeld of niet — en deze besparing is volgens den fiscus steeds aanwezig, als bedragen, die de N.V. zou kunnen uitkeeren, niet worden uitgekeerd.

In de rechtszekerheid, die de oude wet nog gaf door de contrôle van het Haagsche Gerechtshof, wordt thans door de bewoordingen van het wetsontwerp een groote bres geschoten.

Zoo zal aan de rechtszekerheid, die reeds door de bestaande Wet op de Richtige Heffing in gevaar kwam, een nieuwe slag worden toegebracht, die nauwelijks door het Haagsche Gerechtshof zal kunnen worden gerepareerd.

Het nieuwe voorschrift doet feitelijk niets anders dan datgene, wat door de Dividend- en Tantiëmebelasting als volkomen normaal en toelaatbaar wordt beschouwd, wettelijk tot iets verwerpelijks te stempen, waaraan paal en perk dient te worden gesteld. De eene wet holt de andere uit.

De gevaren, waaraan de wet op de richtige heffing de belastingplichtigen blootstelde, hebben alleen daardoor geen noodlottige gevolgen teweeggebracht, doordat de wet bijna niet is toegepast.

Door met het begrip belastingbesparing te gaan werken, zal deze toestand niet bestendig blijven en is uitbreiding van het aantal toepassingen zeer waarschijnlijk. Het is fataal, dat daarbij het begrip „goede trouw” geheel wordt uitgeschakeld. Aanmerkelijke belastingbesparing — bedoeld of niet — zal door de nieuwe voorschriften worden getroffen; uit vrees voor de wet, zal de tendens tot winstuitkeering worden versterkt, met alle noodlottige gevolgen daarvan in tijden van laagconjunctuur.

Zeer gegronde bezwaren zijn indertijd ingebracht tegen de Wet op de Richtige Heffing. Niet minder groote bezwaren — zij het ook van anderen aard — zijn ook ingebracht tegen de ontwerpen op de besloten N.V.; ook tegen een winstbelasting bestaan groote bezwaren.

Wat thans door de regeering als wetsontwerp wordt ingediend, vertoont de som van al deze bezwaren en is in wezen niets anders dan een eerste stap op den weg der winstbelasting, met het groote nadeel bovendien, dat niet alle, doch slechts een kleiner of grooter aantal N.V.'s daaraan worden onderworpen en dus ten aanzien harer concurrenten worden gediscrimineerd.

Ik spreek nu nog niet eens over de anti-sociale werking dezer wet ten opzichte der aandeelhouders, die niet tot de machthebbers der N.V. behooren. Zij zullen allen, behalve degenen, ten aanzien van wie de Minister van Financiën bij machtiging weigert, belasting hebben te betalen van bedragen, die zij nimmer in handen zullen krijgen, want al moge de N.V. fiscaal als niet bestaande worden beschouwd, civielrechtelijk verandert de positie der aandeelhouders niet en zijn zij dus ten aanzien der uitkeeringen afhankelijk van de besluiten der N.V.

In de Memorie van Antwoord op het Eindverslag der Commissie van Rapporteurs over het ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdstuk VII B der Rijksbegroting voor het dienstjaar 1937-1938 zegt de Minister van Financiën:

„Intusschen is hij wel bereid na te gaan, of het thans vigeerende belastingstelsel wellicht op enkele concrete onderdeelen, zoodanig zou kunnen worden gewijzigd, dat de economisch vaak ongewenschte en — zooals later door eenige leden in het verslag wordt aangeduid — „anti-sociale” werking ervan, zou kunnen worden opgeheven, of althans verminderd. Richtsnoer hierbij zou kunnen zijn, dat deze wijzigingen uiteindelijk voor de volksgemeenschap een bate moeten opleveren, hetzij direct (vergroot verbruik levert compensatie voor verlaging der heffing), hetzij indirect (toeneming van werkgelegenheid en daardoor verlaging der werkloosheidsuitgaven voor Rijk en gemeenten).”

Men zal moeilijk kunnen volhouden, dat de voorgestelde aanvulling der Wet op de Richtige Heffing met deze goede plannen in overeenstemming is. Veel eer zal deze wijziging de sociale werking der Dividend- en Tantiëmebelasting belemmeren en daarmede de werkloosheid bevorderen.

Indien de regeering van meening is, dat de vorm der N.V. misbruikt wordt voor belastingonttrekking (waarbij zeker niet uit het oog mag worden verloren, dat de opvattingen omtrent het begrip „misbruik” zeer uiteenloopen) dan zal niemand bezwaar maken, indien maatregelen tegen deze misbruiken worden getroffen. Maar deze maatregelen behooren dan ook alleen de misbruikers te treffen en niet met hen een grooter of kleiner getal aandeelhouders, die met die misbruiken niets hebben uit te staan.

Men kan dit doel niet bereiken door de N.V. als niet bestaand te beschouwen, doch zal het moeten zoeken in wijziging der belastingwetten, die dit misbruik van den vorm der N.V. mogelijk maken.

J. VAN LOON.

TRAGEDIE EENER RESTRICTIE.

Rubber scherp gedaald.

Wat zich in den loop der vorige week op de rubbermarkt heeft afgespeeld, is een tragedie. Of eigenlijk het tweede deel ervan, want het eerste werd omstreeks denzelfden tijd van 1937 vertoond, echter toen in stijgende, thans in dalende richting.

Zoals bekend, heeft het internationaal rubber-restrictie-comité op Dinsdag, 29 Maart, vergaderd en na afloop van de bijeenkomst laten mededeelen, dat het geen wijziging bracht in het restrictiepercentage voor het tweede kwartaal en geen percentage voor het derde zou vaststellen voor einde Mei. Tevens werden eenige wijzigingen in de aanbevelingen voor verlenging der restrictie bekend gemaakt, die wij thans buiten beschouwing zullen laten.

De prijs voor rubber, op Zaterdag 26 Maart nog $6\frac{1}{4}$ d. te Londen, daalde na het bekend worden in twee etappes tot 5 d. om aan het einde der week op $5\frac{1}{2}$ d. te sluiten, dus tenslotte een verlies van $\frac{1}{4}$ d., waarbij moet worden bedacht, dat hij half Maart nog $6\frac{7}{8}$ was.

Beoordeeling besluit comité inzake percentage 2e kwartaal.

Van nagenoeg alle zijden heeft het rubber-restrictie-comité min of meer scherpe verwijten te hooren gekregen; men moest een zondebok voor de prijsdaling hebben en vond een zeer geschikt object. Lezers, die geregeld onze artikelen in dit weekblad lezen, weten, dat wij principieel tegenstanders van deze ordening zijn en weten ook, dat wij het comité wel eens hebben verweten geen rekening te houden met de psychologie van de markt. Doch mag dit verwijt ook ditmaal worden geuit?

Hoe was thans de toestand op de markt? De aan de vergadering voorafgaande dagen, waren dagen van politieke spanning van een omvang, zooals wij dien den laatsten tijd niet hadden gekend; overal rommelde (en rommelt) het, van alle hoeken der aarde pakken zich, zooals in de periode vóór 1914, donkere wolken samen; het wapengekletter en de bewapeningsroes doen het ergste voor de werkelijke welvaart vreezen. De internationale effecten- en goederenmarkten waren daardoor flauw en nerveus gestemd en de rubbermarkt maakte daarop geen uitzondering. Op zichzelf wellicht zonderling, omdat rubber een belangrijke grondstof voor de oorlogsindustrie is, anderzijds echter ook wel weer verklaarbaar, omdat rubber een belangrijke grondstof voor een zeer conjunctuurgevoeligen tak van bedrijvigheid (auto-industrie) is en wel van een bewapeningsconjunctuur zal profiteeren, doch van een belangrijke verhooging der belastingen toch evenzeer sterk de nadeelen zal ondervinden. Daarbij komt, dat er zeer belangrijke voorraden van dit goed zijn.

Een deel der rubbermarkt verwachtte, dat het comité alsnog het restrictiepercentage voor het tweede kwartaal van 40 op 50 zou brengen, opdat dan in deze periode de afnemering der voorraden niet tot 17.000 ton zou blijven beperkt, doch ingrijpender zou zijn. Het teleurstellende Amerikaansche rubberverbruik, dat de ramingen voor het eerste kwartaal van 105.000 op 80 à 85.000 ton bracht, was een der oorzaken voor deze verwachting. Daarnaast was een ander deel der markt, dat weliswaar de ongunstige positie volkomen inzag, doch zich evenzeer realiseerde, dat een verdere verscherping der restrictie cultuurtechnisch groote moeilijkheden zou geven.

Wat moest het comité onder dergelijke omstandigheden doen? Het handhaven, resp. bereiken van een redelijken prijs kon het rustig terzijde stellen, want van een opvijzelen van den prijs zou in een markt, waarin alles donker wordt ingezien, toch geen sprake kunnen zijn. Voor de statistische positie maakt het bij een wereldvoorraad van ruim 600.000 ton weinig uit of daar nu 17.000 of 50.000 ton afgaan, dus dit speelde al evenmin een rol. Het was zuiver de psychologie van de markt, waarbij evenwel nog een zeer

belangrijke factor voor de producenten komt. Een internationale restrictie van 40 pCt. is zeer scherp en geeft een — althans voor Ned.-Indië — nog scherpere interne beperking. Dat hieruit, naast een verlies aan provenu, een belangrijke verhoging van den kostprijs resulteert, behoeft geen betoog. Zou deze beperking met 10 pCt. worden vergroot, dan zou het gevolg daarvan zijn geweest, dat alle algemeene kosten nog zwaarder op de verkleinde productie zouden komen te drukken. Met zekerheid kon dan dus een verhoogde kostprijs worden verwacht, terwijl voorts viel aan te nemen, dat de werkgelegenheid tot het noodzakelijkste zou worden verminderd.

Aan den anderen kant bestond geen enkele zekerheid, dat de prijs gehandhaafd zou blijven. De prijsdalende tendens was er reeds voordat het comité tot een besluit was gekomen; op Zaterdag 26 Maart noteerde rubber te Londen $6\frac{1}{4}$ d.; werd nu de beperking verscherpt, dan zou de markt heel goed kunnen redeneeren, dat het comité de vooruitzichten nog slechter beoordeelde; posities zouden zijn afgewikkeld en de prijsdaling stond eveneens voor de deur. Handhaafde het comité het percentage, dan kon dit worden opgevat als een aanwijzing, dat het de toekomst niet zoo somber inzag; het kon echter ook tot realisaties en prijsdaling leiden. Hoe men het ook beziet, in beide gevallen was een prijsdaling mogelijk, omdat de markt voor het comité psychologisch fout was ingesteld, d.w.z. de werkelijkheid te goed zag; door het besluit is een verscherping der restrictie met de daaraan verbonden gevolgen althans vermeden.

In de prijsdaling moeten duidelijk twee phasen worden onderscheiden, nl. de daling tengevolge van het besluit en de daling, die de afspiegeling vormt van wat op andere markten — effecten- en tinmarkt — geschiedde. De zwakke houding vooral van de effectenbeurs te New-York op de dagen na het besluit had vanzelfsprekend invloed op de rubbermarkt daar en gaf een weerslag elders. De prijsdaling over het geheel was scherp — tot 5 d. toe — doch werd gevolgd door een herstel en het einde van de week kwam op een peil van $5\frac{1}{2}$ d.

Het oogenblik van bijeenkomen van het comité was dus niet gelukkig, het heele bestaan van het comité heeft thans uitsluitend een prijsdrukkenden invloed, zooals wij vroeger in dit weekblad reeds hebben uiteengezet. In een dalende, resp. laagconjunctuur zoekt de markt de schaduwzijden en wat het comité ook doet, elk besluit heeft zijn ongunstige zijde, die dan wordt verdisconteerd. Zooals in de hausse van 1936-'37 van elk besluit de lichtzijde werd opgezocht en zelfs besluiten, die duidelijk ten doel hadden den prijs te drukken, tot prijsstijging hebben geleid.

Beoordeeling besluit comité inzake percentage 3e kwartaal.

Uit het niet vaststellen van een percentage voor het derde kwartaal had gevoegelijk kunnen worden afgeleid, dat er aanwijzingen voor het comité waren om het verloop van de verbruikscijfers af te wachten en uit het besluit om pas eerst einde Mei weer bijeen te komen, had men kunnen vaststellen, dat het comité geen aanleiding zag om zich over de ontwikkeling der positie bezorgd te maken. Men heeft dit niet gedaan; integendeel, sommigen meenen, dat juist hier de schuld voor de prijsdaling ligt.

Ook hier weer blijkt het bestaan van het comité een baissefactor te zijn. Immers, het logisch uitvloeisel van het besluit voor het tweede kwartaal in verband met de gegevens die het comité over een toenevend Amerikaansch verbruik heeft ontvangen, was om voor het derde kwartaal niets te doen. Want zou het restrictiepercentage dan zijn verscherpt, dan zou het feitelijk hebben beteekend, dat het comité het percentage voor het 2de eigenlijk te hoog achtte in verband met de vooruitzichten voor het verbruik; zou het op hetzelfde peil zijn vastgesteld, dan zou met de ervaring voor oogen dat het rubberverbruik in den

regel in het derde kwartaal afneemt, hier in feite een prijsdrukkend motief zijn geweest, wat nog sterker zou zijn uitgekomen bij een verkleining der restrictie. Logisch was het besluit dus voorzeker; edoch, voor het oogenblik zou de markt wellicht meer gebaat zijn geweest bij een op zichzelf minder logische verdergaande beperking voor het derde kwartaal, omdat daaruit de wil en de bereidheid van het comité om verder in te grijpen zouden zijn gebleken. Niemand kan echter thans zeggen, hoe de toestand zich in de komende maanden zal ontwikkelen en hoewel de toestand voor het eerste oogenblik wellicht gunstiger ware geweest — voor ons staat zulks nog niet vast — een prijsdaling zou ook dan niet kunnen zijn voorkomen.

Conclusie.

In de prijsdaling der vorige week vallen twee factoren te onderscheiden, nl. in de eerste plaats de reactie op de besluiten van het comité en in de tweede plaats die op wat elders geschiedde, tusschen welke weer een wisselwerking heeft bestaan, die het zeer teleurstellende prijsverloop hebben bewerkstelligd. Het bestaan van het internationaal rubbercomité werkt thans, naar het ons voorkomt, prijsdrukkend, omdat het moet bijeenkomen en besluiten en de resultaten worden beoordeeld door een markt, die meer vatbaar is voor de ongunstige dan voor de gunstige zijden, dus eigenlijk meer vatbaar is voor de werkelijkheid dan voor de suggestie.

Of de rubberprijs te hoog of te laag is, valt niet te zeggen. De rubberpositie is feitelijk nog niet gunstig geweest. De prijs weerspiegelt bovendien niet die positie als een resultante, doch geeft een beoordeelingsmaatstaf, mede in verband met andere omstandigheden. Het standpunt van een „redelijken prijs” is een mooie ethische inslag, doch een miskenning van de werkelijkheid, zoolang men productie en verbruik niet in de hand heeft en lost zich thans eigenlijk op in de vraag of het comité ook maatregelen dient te nemen om zijn eigen baisse-invloed op te heffen. Wel kan worden vastgesteld, dat tot nu toe die prijs op een te hoog niveau is gehouden en dat voor het ziekteproces daardoor niet de genezing, doch het voortwoekeren is bevorderd. Of men het handhaven van den prijs op een gekunsteld peil een voordeel moet achten, hangt ervan af over welke periode en van welk standpunt uit men het vraagstuk beschouwt.

Men moet echter, naar het ons voorkomt, niet tot het internationaal rubberrestrictie-comité verwijten gaan richten, indien de zaak niet gaat, zooals men heeft gehoopt. Wat het comité in dit geval ook zou hebben gedaan, zou naar onze stellige overtuiging tot een prijsdaling hebben geleid. De perspectieven voor de rubber zijn nu eenmaal niet erg fraai en dan valt het niet te zeggen of een prijs van 4 dan wel van 7 d. de verhoudingen juist weergeeft.

Voor de rubbercultuur mag slechts de hoop worden gekoesterd, dat spoedig betere verhoudingen zullen ontstaan; thans is de toestand zoo, dat producenten, die economisch kunnen werken, ten deele weggeordend zijn ten behoeve van hun zwakkere broeders.

Het is voor belanghebbenden natuurlijk altijd onaangenaam om, indien men meent de markt onder suggestie te hebben, op een gegeven oogenblik tot de onaangename ontdekking te komen, dat een bepaalde schok de patiënt heeft wakker geschud, doch dan kan men bezwaarlijk den dokter, dien men maar zeer primitieve hulpmiddelen ter beschikking heeft gesteld, verantwoordelijk houden. Veeleer moeten de voorstanders der restrictie dankbaar zijn, dat het zoolang is gelukt den waren toestand te camoufleren. Hoewel aangenomen mag worden, dat de prijs een te scherpe reactie heeft te zien gegeven en dat daarop een technisch herstel zal volgen, weerspiegelt hij de werkelijkheid beter dan een „redelijke prijs” zou doen.

J. F. H.

HET NEDERLANDSCHE SYSTEEM VAN EXPORTCREDIETVERZEKERING.

Aan het slot van mijn in E.-S.B. van 9 Februari 1938 gegeven uiteenzetting van het Engelsche systeem van exportcredietgaranties vermeldde ik, dat de vraag, of dit systeem boven het Nederlandsche te verkiezen is, eerst dan kan worden beantwoord, wanneer een objectieve vergelijking tusschen de beide stelsels is gemaakt. Om daartoe te kunnen overgaan, dienen wij vooraf ook het in ons land geldende systeem te beschouwen, waarbij ik mij in hoofdzaak zal bepalen tot de rol, die de Staat bij de credietverzekering vervult.

De Regeeringsbemoeiingen ter ondersteuning van den uitvoerhandel en ter uitbreiding van de werkgelegenheid leidden tot de Ministerieele Beschikking van 6 Februari 1932, waarmede de mogelijkheid tot — let wel, geen recht op — herverzekering bij den Staat werd geschapen. De voorwaarden, waaronder deze faciliteit werd verleend, kunnen in de volgende 3 punten worden samengevat:

1. Er moet een verzekering zijn afgesloten door een tot de desbetreffende regeling door den Minister toegelaten credietverzekeringsmaatschappij.

2. De verzekering moet een exporttransactie tot onderwerp hebben, welke in het belang is van de opvoering van de werkgelegenheid hier te lande en hier te lande gevestigde ondernemingen in staat stelt betrekkingen met het buitenland te behouden, te herwinnen of te verkrijgen.

3. De verzekerende maatschappij moet als regel, en de verzekerde exporteur in allen gevalle, zelf een gedeelte van het risico loopen. Dit laatste mag onder geen voorwaarde elders worden gedekt.

Hieruit blijkt duidelijk, dat de functie van den Staat op dit terrein uitsluitend tot het herverzekeren van exportcredietverzekeringen blijft beperkt. De credietverzekering zelve wordt afgesloten tusschen den exporteur en de credietverzekeringsmaatschappij, als hoedanig, bij ontstentenis van eenige andere Nederlandsche instelling, welke zich de credietverzekering tot taak stelt, alleen de Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij N.V. te Amsterdam tot de bedoelde regeling is toegelaten.

Exporteurs, die een exportcredietverzekering met herverzekering bij den Staat wenschen af te sluiten, kunnen zich daartoe wenden tot de Rijksc commissie van Advies voor Exportcredietgaranties te Amsterdam of tot de genoemde credietverzekeringsmaatschappij.

Zijn de objecten eenmaal aangeboden, dan worden zij in eerste instantie door de credietverzekeringsmaatschappij behandeld. Daarna worden deze, vergezeld van een door de bovengenoemde Rijksc commissie uitgebracht advies, den Minister van Financiën ter goedkeuring der herverzekering voorgelegd. Nadat deze is afgekomen, wordt de geheele afwikkeling der transactie door de credietverzekeringsmaatschappij verzorgd.¹⁾

Aard der in aanmerking komende goederentransacties.

In beginsel kan een herverzekering bij den Staat worden aangevraagd voor vorderingen verband houdende met alle goederenexporten, de levering van schepen en het uitvoeren van constructiewerken. Hoewel uiteraard aan het sub 2 genoemde criterium der werkverruiming moet zijn voldaan en de te exporteerende goederen in den regel van Nederlandschen oorsprong moeten zijn, dient te worden opgemerkt, dat de desbetreffende bepaling niet te eng wordt uitgelegd. Zoo is het bijvoorbeeld niet uitgesloten, dat een levering van buitenlandsche goederen wordt ver-

¹⁾ Hierbij zij gewezen op het groote nut van de informatie-organisatie dezer instelling, waar alle inlichtingen — zoowel van ambtelijke als van particuliere zijde — over de solvabiliteit en de loopende obligo's van den debiteur zijn geconcentreerd.

zekerd, indien deze goederen met Nederlandsche schepen worden verzonden en de overslag, alsmede de administratie der transactie hier te lande plaats vinden, zoodat de werkverruiming op deze wijze wordt gestimuleerd. Dit kan ook het geval zijn bij gemengde objecten, waarbij gedeeltelijk Nederlandsch en gedeeltelijk buitenlandsch product wordt geleverd.

Leveranties, waaraan een langere dan de normale crediettermijn is verbonden en mitsdien uit een oogpunt van verzekeringstechniek een voor den particulieren credietverzekeraar niet in aanmerking komend risico vormen (constructie-werken en leveranties op langen termijn aan openbare lichamen), zullen, onder voorbehoud dat aan de ten aanzien der werkverruiming gestelde eischen is voldaan, voor een herverzekering bij den Staat voor 100 pCt. — behoudens het eigen risico van den exporteur — in de termen kunnen vallen.

Het Nederlandsche systeem der credietverzekering kent de „speciale verzekering” en de „omzet-verzekering”. De eerste categorie omvat één enkele levering, of alle leveringen van een verzekerde aan één cliënt of wel aan meerdere cliënten. De omzet-verzekering bepaalt zich tot een afgerond gedeelte van den omzet of omvat verzekerde's geheelen omzet.

Aard der te verzekeren risico's.

Wat het te dekken risico betreft, zij vermeld, dat in den regel de credietverzekeringsmaatschappij, zoolwel voor eigen rekening, als voor rekening van haar particuliere herverzekeraars in het normale risico der individueele insolventie (het z.g. commercieele risico) participeert, terwijl de Staat een gedeelte van dit risico herverzekert en bovendien het politieke risico — voor zoover verzekerd — geheel overneemt. Immers zonder de door den Staat gecreëerde herverzekeringsmogelijkheid zou de particuliere credietverzekeringsmaatschappij, die zijn bedrijf naar commercieele richtlijnen uitoefent, het laatstgenoemde risico niet kunnen dekken.

Van de hier genoemde risicosoorten vereischt het z.g. politieke risico een nadere toelichting. Deze soort omvat:

1. Het risico van geheele of gedeeltelijke onmogelijkheid der inning eener vordering tengevolge van een moratorium van Staatswege in het land van den solvablen debiteur (Moratorium-risico).

2. Het risico dat — tengevolge van maatregelen van hoogerhand in het land van den debiteur — de exporteur de, in een andere als de overeengekomen valuta door zijn solventen debiteur gestorte bedragen, binnen een van te voren vast te stellen termijn geheel of gedeeltelijk niet kan doen omzetten in de overeengekomen muntsoort, en/of doen overmaken naar de overeengekomen plaats van betaling (Transfer-risico).

3. Het risico van een te lijden koersverlies indien de door den debiteur gestorte bedragen met toestemming van den verzekeraar zijn omgezet in een andere valuta en dit koersverlies niet op den debiteur kan worden verhaald (Onderdeel van het transfer-risico).

Behalve in gevallen, waarin betaling op conditie „Documents against Payment” is overeengekomen, wordt het politieke risico als een accessoir eener insolventie-verzekering gedekt.

Hierbij dient te worden opgemerkt, dat over het algemeen voor vorderingen op landen van welke het betalingsverkeer met ons land onderworpen is aan een autonome of een overeengekomen clearing, het transfer-risico niet bij den Staat kan worden herverzekerd.

Percentueel eigen risico.

Om dezelfde redenen als ik in mijn vorig artikel heb genoemd (zorgvuldig selecteeren, blijven gadeslaan der debiteuren, verzekerde's belang zooveel mogelijk van de vordering te innen) wordt nimmer het volle risico gedekt. Van deze voorwaarde, op grond

waarvan de verzekerde verplicht is voor het niet-gedekte gedeelte zelf risico te loopen, kan niet worden afgeweken.

Dit percentueele eigen risico, dat niet mag worden verward met het „Eerste-verlies risico”, bedraagt in den regel 33% pCt. en kan in bepaalde gevallen zoo noodig verhoogd of verlaagd worden. Het wordt berekend van het oorspronkelijke bedrag der verzekerde vordering of wel van het definitieve, eventueel te lijden, verlies, terwijl ook een vermenging van deze beide methoden van berekening mogelijk is.

Daar het politieke risico nagenoeg geheel buiten de invloedssfeer van den verzekerde ligt en de selectie-maatstaf hier niet in dezelfde mate geldt als bij de insolventie-verzekering, zal het percentueele eigen risico van den verzekerde bij politiek risico-verzekeringen menigmaal lager kunnen zijn dan bij de insolventie-risico-verzekeringen.

Premie.

De hoogte der premie is afhankelijk van verschillende factoren (den aard der te dekken risico's, den te verlenen crediettermijn e.a.). Bij het verzekeren van afzonderlijke posten bedraagt de premie voor handelscredieten met een maximum looptijd van drie maanden gemiddeld circa 1/1½ pCt. per 3 maanden; voor andere crediettermijnen is het genoemde percentage niet altijd evenredig hooger of lager. De toeslag voor het politieke risico — dat immers, behoudens enkele uitzonderingen, als een accessoir-verzekering wordt gedekt — bedraagt thans circa ¼—¾ pCt., al naar gelang de toestand in het land van den debiteur wordt beoordeeld en de crediettermijn, welke den afnemer moet worden toegestaan, kort of lang is.

Schade-regeling.

In gevallen van insolventie van den debiteur keert de credietverzekeringsmaatschappij de schade uit zoodra het bedrag van het verlies vaststaat.

Bij transfer-risico-verzekeringen vindt de schadevergoeding plaats zoodra de in de polis vastgestelde wachtermijn is verstreken en de in het land van den debiteur gestorte bedragen niet naar Nederland konden worden overgemaakt. In deze gevallen laat de credietverzekeringsmaatschappij zich de geblokkeerde vordering voor het volle bedrag cedeeren, waarmede zij alsdan in de rechten van den verzekerde treedt.

In die gevallen, waarin de Staat als herverzekeraar is ingeschakeld, heeft de verzekerde geen rechtstreekse aanspraken op den Staat. Toch is er voor gezorgd, dat de door den Staat verschuldigde schadevergoeding uitsluitend den verzekerde ten goede kan komen.

Financieele consequenties voor het Rijk.

Volgens de gepubliceerde verslagen van de Rijkscommissie van Advies voor Exportcredietgaranties hebben schade-uitkeeringen uit hoofde van herverzekeringen plaats gehad. Deze hadden vrijwel uitsluitend betrekking op transfer-verzekeringen van transacties met Duitschland, Brazilië, Turkije, Spanje en Italië. Als een gevolg van terugbetalingen, welke intusschen hebben plaats gevonden, was op den 1sten September 1937 sedert den aanvang der regeling per saldo een schade-bedrag van f 75.724 ten laste van de Schatkist gekomen. Dit bedrag, dat verband houdt met de dekking van transfer-risico op Spanje en Italië, komt overeen met ¼ pCt. van het totale door den Staat aanvaarde obligo (maximum verlies) ad f 29.294.597 en wordt ruimschoots door de premie-ontvangsten gedekt.

In tegenstelling tot het Engelsche systeem heeft de Minister geen maximum-bedrag voor het obligo verbonden aan credietverzekerings-transacties vastgesteld. Telkenjare wordt voor dit obligo een post op de begrooting van Financiën (Hoofdst. VIIB) gebracht.

Vergelijking met het Engelsche systeem.

Wat de praktische toepassing betreft, vertoonen het Nederlandsche en het Engelsche systeem in velerlei opzicht gelijkenis. Naast het in de vorige alinea gesignaleerde verschil wil ik nog er op wijzen, dat hier te lande in principe practisch geen goederen-transacties van de credietverzekering zijn uitgesloten, hetgeen in Engeland wel het geval is. Daar komen bijv. de doorvoerhandel en de handel in munitie en wapenen niet voor credietverzekering in aanmerking.

Het „Export Credits Guarantee Department” stelt als eisch, dat de te verzekeren vorderingen in Sterling moeten zijn uitgedrukt. Een analoog voorschrift is bij ons onbekend.

Het cardinale verschil met het Engelsche systeem ligt evenwel hierin, dat in Nederland het credietverzekeringsbedrijf door een particuliere onderneming wordt uitgeoefend en dat de rol van den Staat tot die van herverzekeraar beperkt blijft. Terwijl in Engeland de Staat zelve als verzekeraar optreedt, staat hij in ons land als een „Deus ex machina” achter den particulieren credietverzekeraar om bescherming te bieden tegen risico's welke deze laatste uit een oogpunt van commercieele bedrijfsvoering niet of niet in den vereischten omvang kan aanvaarden.

Ter verduidelijking van dit punt moge dienen, dat in de meeste gevallen, waar de factor werkverruiming of, in het algemeen, de Nederlandsche belangen zoo miniem zijn, dat de herverzekering bij den Nederlandschen Staat niet kan worden verleend, de Nederlandsche Credietverzekering Mij. N.V. een verzekering zonder re-assurantie bij den Staat kan afsluiten. Hetzelfde geldt voor leveringen binnen de landsgrenzen. Deze laatste categorie vormt in Engeland evenmin een object voor Staats-verzekering.

Conclusie en voorstellen.

Mijn conclusies vat ik als volgt samen:

1. Daar het particuliere initiatief in samenwerking met den Staat een in sociaal en economisch opzicht groot nut afwerpend, voortreffelijk geoutilleerd verzekeringsapparaat heeft opgebouwd, is er hier te lande geen aanleiding om tot den Engelschen ondernemingsvorm (Staatsbedrijf) over te gaan. Ter staving daarvan moge worden gewezen op het totaal der door de Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij N.V. verzekerde exportcredieten. Aan de hand van de gepubliceerde gegevens en van de berichten in de dagbladen over verschillende groote transacties met het buitenland, waarvan bekend is, dat zij onder medewerking van de genoemde Maatschappij tot stand zijn gekomen, meen ik dit totaal — sedert het begin der regeling tot op heden — te kunnen becijferen op een bedrag dat de f 100 miljoen overschrijdt. Op het eerste oog lijkt deze som in vergelijking tot het totaal der Nederlandsche uitvoercijfers bescheiden. Men dient echter te bedenken, dat een groot gedeelte der exporten tegen contante betaling of op conditie „Documents against Payment” wordt geleverd en bovendien bestemd is voor die landen, voor welke de behoefte aan een verzekering tegen politiek risico niet zoo zeer bestaat.

2. Het is juist, dat in eerste instantie een particuliere instelling met commercieele ervaring de aangeboden objecten volgens goede beginselen van verzekeringstechniek onderzoekt en voorbereidt.

3. Van groote waarde is het, dat voor die objecten, met de uitvoering waarvan een meer algemeen belang dan het privaat-economische van den exporteur wordt gediend, de Rijkscommissie van Advies voor Exportcredietgaranties is ingeschakeld. De juistheid van deze stelling wordt geaccentueerd door het feit, dat voor de afdoening der gewone loopende zaken een delegatie werd verleend aan de twee Directeuren en een anderen hooggeplaatsten functionaris van De Nederlandsche Bank N.V. Deze functionarissen werken samen met de Rijkscommissie voor de Werkverruiming, welke Secretaris ook lid is van de Rijks-

commissie van Advies voor Exportcredietgaranties.

4. Uit de praktische toepassing van het systeem blijkt, dat in het belang van de werkverruiming en van de economische penetratie zooveel mogelijk aan de wenschen der exporteurs wordt tegemoet gekomen.

De beginselen van goede verzekeringstechniek mogen daarbij echter nimmer in het gedrang komen. Er blijven nu eenmaal altijd niet-verzekerbare objecten. Niet alle transacties zijn volkomen gelijkwaardig, zoodat een vergelijking door buitenstaanders niet wel mogelijk is.

5. Het instituut der credietverzekering dient niet alleen ter vermindering van het risico der verzekerden, maar ook om de financiering van uitvoertransacties door de banken te vergemakkelijken. Het maakt derhalve een grootere credietverleening op gezonde basis mogelijk en heeft mede uit dien hoofde een stimuleerenden invloed op de werkverruiming en de ontwikkeling van de voortbrenging.

6. Uit het voorgaande kan worden geconcludeerd, dat met een uitbreiding der credietverzekering — mede met het oog op de nog allerwegen heerschende onzekerheid — onze nationale welvaart in hooge mate wordt gediend, al gelden — wat deze uitbreiding betreft — voor de credietverzekering uiteraard andere normen als bij andere soorten van verzekeringen.

7. Deze ontwikkeling zou worden ondersteund door het creëren van een Nederlandsche markt voor de herverzekering van credietrisico's. Thans is men in Nederland — wat de credietverzekering betreft — voor herverzekering uitsluitend op den Staat aangewezen, zoodat de overige re-assurantie alleen in het buitenland kan worden gesloten.

Dit voorstel wint aan beteekenis als men acht slaat op de toenemende spanningen in de wereld. Bovendien kan de thans heerschende geldruimte, welke haar invloed ook op de bedrijfsresultaten der verzekeringsmaatschappijen doet gelden, in deze kwestie een woord medespreken.

8. Met het oog daarop verdient het m.i. aanbeveling, dat de Nederlandsche verzekeringsmaatschappijen de herverzekering van het commercieele risico verbonden aan exportleveringen in de sfeer hunner werkzaamheden betrekken, door hetzij als herverzekeraar, hetzij als aandeelhouder in de bestaande onderneming, aan de credietverzekering deel te nemen.

9. Uit een oogpunt van volledigheid dient hierbij echter te worden opgemerkt, dat de behandeling der credietverzekering zelve een bijzondere vakkennis en een groote ervaring vereischt, zoodat deze zich niet leent voor een rechtstreeksche beoefening door andere Maatschappijen als onderdeel van andere verzekeringsbranches en derhalve bij een credietverzekeringsmaatschappij gespecialiseerd moet blijven. Ten bewijze daarvan moge ik wijzen op de ervaring welke zoowel hier te lande als in het buitenland is opgedaan door groote Maatschappijen, die enkele jaren geleden het credietverzekeringsbedrijf als nevenbedrijf hebben willen uitoefenen, maar dit hebben moeten staken.

10. Een participeeren in het aandeelenkapitaal door de Nederlandsche industrie, welke belangen wel in de eerste plaats door het instituut der credietverzekering worden gediend, zou zeker toe te juichen zijn.

K. S. PHAFF.

EENIGE ASPECTEN VAN HET WETSVORSTEL TOT HERZIENING VAN DE OMZETBELASTING.

Bij onze bespreking van het wetsvoorstel van Minister Oud i.z. de Omzetbelasting (het z.g. gewijzigde ontwerp) in dit tijdschrift (zie aflevering dd. 16 Augustus 1933) wezen wij er op, dat in dit wetsvoorstel de rechtspraak feitelijk niet geregeld was en de beslissing van tal van voor het bedrijfsleven belangrijke vraagpunten, die bij de uitvoering der wet ongetwijfeld zouden rijzen, feitelijk gelegd was in de handen van den fiscus zelf. Wij somden daar-

bij een vijftal voor de hand liggende punten op, die tot meeningsverschillen aanleiding zouden kunnen geven, waarvoor een objectieve rechtspraak als een eerste eisch van billijkheid (en rechtszekerheid) geboden leek. Wij wezen er tevens op, dat de wet was opgetrokken op begrippen als „fabrikant”, „groot-handelaar”, „kleinhandelaar”, „goederen”, „verkoopsprijs onder normale omstandigheden bedongen”, „leveringen”, enz., welke begrippen jurisprudentie eischen, waarbij de belangen van de schatkist en van het bedrijfsleven objectief tegen elkaar afgewogen dienen te worden.

Bij nota van wetswijziging, ingediend dd. 7 September 1933, heeft de Minister in de rechtspraak eenigermate voorzien door de Tariefcommissie, die in het ontwerp alleen voor z.g. navorderingsaanslagen ingeschakeld was, ook voor een tweetal andere gevallen in te schakelen, t.w. voor geschillen omtrent aanslagen op grond van het tegenwoordige artikel 11 opgelegd, en omtrent het bedrag van de teruggaaf van belasting op grond van de tegenwoordige artt. 20 en 21.

Bevredigend werd de regeling daarmede o.i. niet. Naast de vraag of de Tariefcommissie wel als het meest aangewezen college in deze te beschouwen is, viel te constateeren, dat op tal van voor het bedrijfsleven hoogst gewichtige punten de beslissing aan den fiscus zelf bleef: zoo wat betreft de splitsing van art. 4 en de daarbij te stellen voorwaarden, de mogelijkheid om de belasting inplaats van door zegeling door middel van een aanslag te voldoen (artt. 11 en 12), de vrijstelling van art. 18 laatste lid, de vergunning voor vrije inslag van grond- en hulpstoffen (art. 19), de beoordeeling van de verhooging van den aanslag bij navordering (de inspecteur kan max. een negenvoudige verhooging opleggen, art. 28), de termijn, waarover nagevorderd kan worden (art. 28). Dit zijn alle punten, waarbij groote pecuniaire belangen van de belastingplichtigen betrokken kunnen zijn.

De wet bleef doortrokken van een geest, die de jongere belasting-voorstellen wel meer kenmerkt en die bijv. het sterkst tot uiting kwam in het z.g. besloten vennootschappen-ontwerp, dat nog steeds bij de Kamer ahangig is.

Wij wezen op die ontwikkeling in het fiscale recht in ons artikel, opgenomen in de aflevering, dd. 4 April 1934, van dit tijdschrift, getiteld: Eenige opmerkingen over de fiscale politiek der Regeering, waarbij wij de toen pas afgekondigde couponbelastingwet en de toen ahangige wetsvoorstellen i/z doode-handbelasting, crisisinkomstenbelasting en besloten vennootschappenbelasting als uitgangspunt voor ons betoog namen.

Hetgeen wij toen schreven is o.i. nog geheel van kracht en het lijkt ons van belang vanuit de in dat artikel ontwikkelde gedachtengang het thans ingediende wetsvoorstel tot herziening van de omzetbelasting op bepaalde punten nog eens nader te bekijken.

Ons treffen dan de volgende punten:

1. Art. 4 wordt ongewijzigd gehandhaafd. Volgens dit artikel heeft een belastingplichtige geen recht op splitsing in een fabrieksafdeeling en een handelsafdeeling, maar de fiscus beoordeelt zelf of hem die splitsing verleend kan worden en heeft het recht daarbij bepaalde voorwaarden te stellen. Het toestaan der splitsing is dus een gunst. Men zou er zich nog mede kunnen vereenigen, dat de fiscus de gevallen, waarin hij de splitsing toe wil staan, zelf beoordeelt, voorzover dit afhankelijk gesteld moet worden van factoren, die van belang zijn voor een goede controle op de naleving der wet, dus bijv. de inrichting der administratie.

De vraag echter of een bepaald bedrijf materieel beschouwd in aanmerking komt voor de splitsing en zoo ja, op welk bedrag de z.g. overdrachtprijs moet

worden vastgesteld, mag o.i. niet uitsluitend aan het oordeel van den fiscus worden overgelaten. Toch doet art. 4 zulks. Wat de hoogte van den overdrachtprijs betreft heeft de Tariefcommissie in art. 4 gelezen, dat ook de vaststelling daarvan aan den fiscus competeert (Zie Beslissing Tariefcommissie dd. 2 Maart 1936). Ons lijkt deze beslissing niet juist; de door den fiscus te stellen voorwaarden, waarvan art. 4 gewaagt, kunnen o.i. alleen betrekking hebben op voorwaarden, die den fiscus een voldoende controle waarborgen.

In ons vorig artikel wezen wij er op, dat de wijze, waarop de fiscus de bevoegdheden, hem bij art. 4 toegekend, gebruikt heeft, o.m. de onzelfstandige verkoopmaatschappijen in het leven heeft geroepen.

2. De mogelijkheid om de belasting te voldoen door het plakken van zegels op kaarten, die periodiek moeten worden ingezonden, waarvan het nieuw voorgestelde art. 11 gewaagt, is voor fabrikanten, die aan andere fabrikanten, groot- en kleinhandelaren leveren, geen recht, maar een gunst. Evenzoo is dit het geval met de directe verrekening van het bedrag der teruggaaf van belasting, waarop ingevolge de artt. 20 of 21 aanspraak bestaat, met de verschuldigde belasting (zie het voorgestelde nieuwe art. 11, laatste lid).

3. Art. 19 lid 1 geeft geen recht op vrije inslag van grond- en hulpstoffen, maar dit kan, als gunst dus, door den fiscus worden toegestaan.

4. Het nieuwe voorgestelde lid van art. 19 opent de mogelijkheid om vrijgesteld te worden van de verplichting om bestelorders in te zenden. Een recht daarop bestaat niet.

Wij zijn er ons van bewust, dat wij ons met bovenstaande opmerkingen bevinden aan den grens van het terrein, dat voor den fiscus moet worden vrijgelaten, t.w. het nemen van die administratieve maatregelen, die noodig zijn voor een efficiënte en weinig kostbare uitvoering van zijn taak.

Anderzijds mag niet uit het oog worden verloren, dat de onderhavige belastingwet ook groote administratieve rompslomp en dus kosten met zich brengt voor het bedrijfsleven; bij geen enkele andere belastingwet is zulks in die mate het geval, en zijn de directe perceptiekosten, waaronder wij verstaan de kosten, die de heffing van de belasting voor belastingplichtigen zelf met zich brengt, zoo hoog. Er kunnen bij het al of niet verkrijgen van de hierboven vermelde gunsten voor een belastingplichtige inderdaad betrekkelijk groote financiële belangen betrokken zijn. Voorts zit er toch iets verkeerd in van iemand belasting te beuren, terwijl hij uit anderen hoofde recht heeft op teruggaaf van belasting.

Waarom geeft men den belastingplichtigen hier geen recht op al die vereenvoudigingen, desnoods op straffe van verlies van het recht, als zij er misbruik van maken, een en ander ter beoordeeling van den rechter?

Men kan intusschen niet ontkennen, dat de fiscus, nu hij eenige jaren ervaring met de heffing heeft opgedaan, op grond van die ervaring beter dan wie ook, zal kunnen beoordeelen of hij die rechten kan verleenen, zonder de heffing en de controle daarop te bemoeilijken. Voorshands kan men, nu een en ander niet nader gemotiveerd wordt aan de hand van die ervaring, zich niet onttrekken aan het oordeel, dat de fiscus zich ten koste van de belastingplichtigen aan den veiligen kant heeft gesteld.

5. Het nieuwe art. 12 handhaaft het recht van den inspecteur om bij navordering, naast eventuele bekeuring, een verhooging naar goeddunken, maximaal het negenvoud, op te leggen. Uitdrukkelijk is in de wet de beoordeeling van de hoogte dier „boete” aan het oordeel van den rechter onttrokken.

Het is ons bekend, dat in de fiscale litteratuur die verhooging niet als een boete maar als een vergoeding voor te weinig geheven belasting wordt be-

schouwd. Het is hier niet de plaats in te gaan op deze opvatting. Volstaan moge worden met te constateren, dat in de praktijk deze verhooging door de belastingplichtigen als een boete wordt gevoeld en zij in deze constructie niet anders voelen dan dat de fiscus hier optreedt als eigen rechter.

Een bijzonder gelukkige zijde van het ingediende wetsvoorstel is, dat voorgesteld wordt de termijn van navordering tot 5 jaar te beperken. In de wet ontbreekt thans elke beperking te dien opzichte.

In zijn huidige vorm bevat de wet ook niet het uitdrukkelijke voorschrift, dat voor navordering een nieuw feit aanwezig moet zijn, waardoor het onmogelijk gemaakt wordt, dat een ambtelijk verzuim of een verandering van inzicht van den fiscus, alsnog wordt hersteld, resp. geldend gemaakt. Ook de wet op de personeele belasting kent zoo'n uitdrukkelijk voorschrift niet, maar toch neemt de H.R. voor die wet o.i. zeer terecht aan, dat een nieuw feit aanwezig moet zijn, wil navordering, dat ten slotte een buitengewoon middel is, mogelijk zijn. De Tarief-Commissie, die voor de Omzetbelasting het eenige en meteen het hoogste rechtscollege is, neemt echter voor de omzetbelastingwet aan, dat voor navordering geen nieuw feit noodig is. (Zie beslissing dd. 29 September 1937).

Hierdoor werd het mogelijk, dat de inspecteur jaren nadien, door het opleggen van een navorderingsaanslag op een indertijd ingenomen standpunt terugkomt of een indertijd begaan ambtelijk verzuim, hersteld, met dan bovendien nog als stok achter de deur, de negenvoudige verhooging, waarvan hierboven sprake was.

Het wil ons voorkomen, dat de Tarief-Commissie het instituut van navordering miskent door den eisch van een nieuw feit niet te stellen, hetgeen ons er toe brengt ons af te vragen of het niet ter bevordering van de rechtszekerheid gewenscht zou zijn die eisch dan maar uitdrukkelijk in de wet op te nemen.

6. Een weinig sympathieke figuur hebben wij steeds gevonden, dat in de wet de koper mede hoofdelijk aansprakelijk wordt gesteld voor de belasting. Vangt de fiscus om welke reden dan ook, bij wijze van spreken, bot bij den fabrikant, dan kan hij den koper aanspreken. In de wet was deze mogelijkheid niet voldoende uitgewerkt, zoodat in de praktijk dit verhaalsrecht weinig beteekenis had. Thans wordt voorgesteld in die leemte te voorzien, waaruit men zou kunnen opmaken, dat het den fiscus ernst wordt met de toepassing van dit artikel, zij het dan dat de ontwerper bij de toelichting op het nieuwe art. 13 kenbaar maakt, dat de invordering van de belasting van den koper ook in de toekomst tot uitzonderingsgevallen zal blijven beperkt.

De regeling wordt thans zoo, dat de koper, dien men wil gaan aanspreken, een soort aanslag toegesonden krijgt. De koper heeft de gewone rechtsmiddelen tegen dien aanslag, dus: het indienen van een bezwaarschrift bij den inspecteur, eventueel gevolgd door een beroepschrift bij de Tariefcommissie.

Het wil ons voorkomen, dat de koper zich moeilijk zal kunnen verdedigen tegen een dergelijke aanslag, omdat de eenige gegevens, waarover hij de beschikking zal hebben, verkoopfacturen zullen zijn.

Aan het mede aansprakelijk stellen van den koper ligt natuurlijk de gedachte ten grondslag, dat krachtens de wetsbepalingen de belasting moet worden afgewenteld op de koopers, en dus eigenlijk de verkoper-fabrikant slechts als incasseerder van de belasting te beschouwen is. Waar nu, gelijk ook de M. v. T. thans zelf erkent, die afwenteling niet door wettelijke voorschriften beheerscht wordt, vervalt o.i. de rechtsgrond aan deze mede-aansprakelijkheid van den koper.

7. Artt. 20 en 21 geven recht op teruggave van belasting in de daarin genoemde gevallen, w.o. de belasting betaald over verbruikte grond- en hulpstof-

fen. Thans wordt voorgesteld den Minister toe te staan een minimumbedrag vast te stellen, dat teruggegeven wordt, m.a.w. een bedrag, dat kleiner is dan dat minimum, wordt niet teruggegeven.

De bedoeling van dit voorschrift is kennelijk om den fiscus te ontlasten van de meerdere kosten en moeiten, die het onderzoeken en administreeren van die kleine bedragen met zich brengt. Elk weldenkend mensch zal dit een gezond principe noemen. Men dient echter niet te vergeten, dat in deze belasting worden betrokken zelfs de kleinste fabrikanten en ambachtslieden; voor deze menschen beteekent een bedrag van zegge *f* 5 per kwartaal, dat de fiscus een klein bedrag zal noemen, heel wat. Zij kunnen er belang bij hebben zoo'n bedrag zoo spoedig mogelijk terug te krijgen. Men zou kunnen zeggen, dat als de fiscus belasting wil beuren van die kleine ambachtslieden, hij er ook de nadeelige gevolgen van moet dragen.

Overigens moge in herinnering gebracht worden, dat een voorschrift als thans voorgesteld wordt voor de omzetbelasting, eenige jaren geleden ook toegepast is op de teruggaaf van ten onrechte geheven invoerrecht krachtens de Tariefmachtigingswet. Het heeft toen heel wat kwaad bloed in den handel gezet.

8. In ons vorig artikel wezen wij er reeds op, dat voorgesteld wordt aan de z.g. speciale regelingen een wettelijken grondslag te geven. Het wetsvoorstel beperkt er zich nu toe, in het nieuwe art. 22bis den Minister, dus den fiscus, het recht te geven, groepen van fabrikanten aan te wijzen, ten aanzien van wie van de wet afwijkende regelingen kunnen worden voorgesteld, waarbij het bedrag der belasting bij benadering kan worden vastgesteld.

Dit beteekent practisch, dat de aangewezen groepen van fabrikanten aan die buitenwettelijke, zij het dan op de wet gegronde regelingen worden gebonden. Ook thans komen deze regelingen voor, de behoefte er aan kan niet worden ontkend, hoewel er uit moge blijken, dat de wet zelve fiscaal-technisch beschouwd voor dergelijke bedrijven te kort schiet.

Vooraf voor verschillende groepen van typische middenstandsbedrijven zijn deze regelingen getroffen. De reden daarvan was, dat de boekhouding van tal van die bedrijven niet „bestand was” tegen de administratieve eischen, die de wet in het belang van een goede uitvoering er van wel moet stellen. Een fabrikant echter, die meent, dat hij middels die speciale regeling meer heeft te betalen dan volgens het wettelijke systeem en wiens administratie tegen de eischen, die de wet daaraan stelt, opgewassen is, kan echter altijd eischen, dat hij volgens het wettelijk systeem wordt aangeslagen. Dit wordt thans onmogelijk; — toch had die mogelijkheid van een „vlucht” uit de speciale regeling naar de wettelijke het voordeel, dat de speciale regeling aan de wet gebonden bleef, in dier voege, dat het niet mogelijk was, de belasting, die volgens die speciale regeling verschuldigd was, veel hooger te doen zijn dan volgens de wettelijke regeling.

Het nu daarvan kan niet ontkend worden, want naast de lof, die men de fiscale ambtenaren terecht heeft toegezwaaid voor de coulanse, waarmee zij de verre van gemakkelijke taak, om de omzetbelastingwet uit te voeren hebben volbracht, heeft men in de betrokken kringen, waarvoor speciale regelingen getroffen zijn, ook wel de klacht vernomen, dat zij door die speciale regelingen feitelijk meer belasting te betalen kregen, omdat de fiscus zich baseerde op bedrijfsnormen en percentages, die voor hen in deze niet gunstig waren.

In verband hiermede rijst de vraag, of het niet juist zou zijn, in het nieuwe art. 22bis mede op te nemen een voorschrift, dat de krachtens de speciale regeling geheven belasting niet meer mag bedragen dan de volgens het normale wettelijke stelsel verschuldigde belasting.

Een tweede vraag, die t.a.v. het nieuw voorgestel-

de art. 22bis rijst, is of daarin niet moet worden opgenomen het voorschrift, dat in die speciale regelingen moet zijn voorzien in de rechtspraak over geschillen, die bij de toepassing ervan kunnen rijzen. Het is toch te verwachten, dat dergelijke geschillen zullen rijzen en dan moet er gelijk bij elk contract, dat er tusschen twee partijen gesloten wordt, toch een mogelijkheid bestaan, dat men een buiten partijen staande instantie het geschil ter berechting kan voorleggen.

Het is toch voorts niet de bedoeling, dat een fabrikant, die behoort tot een groep, waarvoor een speciale regeling is getroffen, aan die speciale regeling gebonden is, m.a.w., dat bijv. een banketbakker, die meent, dat het voor hem gunstiger is, zijn omzetbelasting te voldoen op de normale wettelijke wijze, die mogelijkheid voor hem afgesneden vindt door het feit, dat er voor banketbakkers een speciale regeling getroffen is?

Niettegenstaande hetgeen wij hierboven (sub 8) over het nieuwe art. 22bis in het midden meenden te mogen brengen, moet anderzijds erkend worden, dat nu de Omzetbelasting in verband met de behoeften van de schatkist niet gemist kan worden, het openen van de mogelijkheid tot het treffen van speciale regelingen, toegejuicht moet worden. Zij bieden o.i. de mogelijkheid de last, die de omzetbelasting vooral voor de middenstandsbedrijven met zich brengt in den vorm van schier onoverkomelijke administratieve besommeringen, eenigermate te verlichten.

Er mag in dit verband nog wel eens bijzonder op gewezen worden, dat de finantieele druk der omzetbelasting op de middenstandsbedrijven zooveel groter kan zijn dan voor de groot-bedrijven, omdat de middenstandsbedrijven juist doorgaans direct aan particulieren leveren en dus omzetbelasting hebben te betalen over de hooge consumentenprijs, terwijl de groote fabriekanten over een lagere grossiers- of detaillisten inkoopsprijs belasting betalen¹⁾. Dit geldt althans als de opvatting omtrent het beginsel der wet van Minister de Wilde, zooals hij die stelt in den aanhef van § 3 van zijn M. v. T., waarop wij ons in ons vorig artikel veroorloofden kritiek uit te oefenen, ingang vindt. Aannemende, dat zulks het geval is, kan daarin wellicht aanleiding gevonden worden in de te treffen speciale regelingen op dit punt den middenstand tegemoet te komen.

9. Het nieuwe art. 14 bevat evenals het oude art. 14 het voordeel, dat de beschikking op een ingediend bezwaarschrift door den Inspecteur met redenen omkleed moet zijn. Op dit voorschrift bestaat geen enkele sanctie. Toch achten wij een goede motiveering van die beschikkingen, in verband met de gebrekkige regeling van de belastingprocedure in ons fiscale recht, van het grootste belang.

Vergelijk men de belastingprocedure met de civiele procedure, dan treft wel in de allereerste plaats de gebrekkige schriftelijke voorbereiding. Men kent er maar twee gedingstukken, t.w. het beroepschrift en het verzoogschrift, waarvan het laatste stuk zelfs nog facultatief is. Geen wonder, dat de rechtsprekende colleges dikwijls zeer slecht schriftelijk voorbereide geschillen ter beslissing voor zich krijgen, vooral als partijen bovendien nog de tactiek volgen om hun argumenten niet vroegtijdig open te leggen om elkaar bij de mondelinge behandeling te kunnen verrassen. Een bevredigende beslissing is dan vaak niet te verwachten. Zulks zou nog niet zoo bezwaarlijk zijn als er nog een tweede feitelijke instantie was, zooals in civiele zaken, maar deze ontbreekt.

Bij de Omzetbelasting is er zelfs geen cassatieinstantie, een gemis, dat men te sterker voelt, als men

¹⁾ Men denke slechts aan den banketbakker, die zelf zijn banket maakt en de groote banketfabriek, die aan grossiers of detaillisten levert; of aan den kleinen rijwielandelaar, die uit onderdeelen zelf een fiets maakt en daartegenover de groote rijwiefabrikant.

zich realiseert, dat bij sommige directe belastingen de Hooge Raad, dank zij het bekende artikel 16 van de Wet op de Raden van Beroep, ook nog wel eens de feitelijke beslissingen kan beoordeelen.

Vermoedelijk om in de euvelen, aan de procedure in deze verbonden, eenigermate te voorzien, is in het nieuw voorgestelde art. 24 de verplichting opgenomen om o.m. aan de Tariefcommissie en de door den Voorzitter aangewezen leden en ambtenaren dier Commissie inlichtingen te verschaffen. (Hierop bestaat wel een sanctie, t.w. omkeering van de bewijslast). Hieruit blijkt, dat de mogelijkheid open staat, dat door ambtenaren van de Tariefcommissie, dus van het rechtsprekende college, zelfstandig een onderzoek wordt ingesteld. Het door deze ambtenaren uit te brengen rapport kan met het best vergelijken met een rapport van deskundigen, een bekende figuur in alle soorten van procedures. Nergens zal men echter in de Omzetbelasting- of de Tariefwet, waarheen verwezen wordt, een voorschrift kunnen vinden, dat dit rapport aan partijen, dus inspecteur en belastingplichtige, ter kennis wordt gebracht, met het recht hun op- en aanmerkingen daarover kenbaar te maken, zooals bijv. art. 15bis van de Wet op de Raden van Beroep dat kent. Op een aan partijen onbekend rapport kan dus worden recht gedaan.

Hierboven wezen wij er reeds op, dat een cassatieinstantie voor procedures de omzetbelasting betreffende ontbreekt. Het bewonderingswaardige werk, dat de Hooge Raad, sinds hij als cassatieinstantie voor de procedures voortvloeiende uit eenige van onze meest bekende belastingwetten is ingesteld, voor de ontwikkeling van de rechtspraak en daardoor van het belastingrecht verricht heeft, doet de vraag rijzen of het niet zeer wenschelijk zou zijn, als hij ook voor de Omzetbelastingwet werd ingeschakeld; vooral nu de Omzetbelastingwet een „blijvertje” zal zijn (aan het feit, dat thans voorgesteld wordt de werkingsduur te beperken tot 1 Januari 1944 kunnen wij in dit verband niet veel waarde hechten) zijn wij geneigd die vraag bevestigend te beantwoorden.

Wij hebben hier echter vooral het oog op de o.i. broodnoodige eenheid in de belastingrechtspraak. Juist omdat de groote ontwikkeling van het belastingrecht nog van zoo betrekkelijk recenten datum is, is een „einheitliche” richting gevende leiding hier ter bevordering van de rechtszekerheid een klemmende eisch.

Dit tijdschrift is niet de plaats om nader in te gaan op de hierboven even aangeroerde vraagstukken van procesrechtelijken aard. Toch meene men niet, dat het voor het bedrijfsleven niet van belang zou zijn, voor deze vraagstukken belangstelling te hebben. Juist omdat de schatkist steeds hogere eischen aan het bedrijfsleven gaat stellen en daardoor het aantal aanrakingspunten met den fiscus zooveel groter wordt, heeft het bedrijfsleven er groot belang bij, dat de verhouding fiscus v. belastingplichtige goed geregeld wordt en de regeling van de rechtspraak staat daarbij voorop¹⁾. Het is dan ook deze overweging geweest, die ons er toe gebracht heeft, in dit tijdschrift te wijzen op de overmatige delegatie van macht aan den fiscus en voor eenige procesrechtelijke kwesties de aandacht te vragen.

Er zit echter aan de door ons aangeroerde punten meer vast, dan hier ter sprake gebracht kon worden. Vrees voor belastingontduiking, het mogelijk maken van een goede controle, efficiënte werking van de

¹⁾ Het één dezer dagen ingediende voorstel tot wijziging van de z.g. wet op de richtige heffing is daarvan een levendig bewijs. Bij de uitvoering van dit wetje toch zullen tusschen fiscus en belastingplichtige de moeilijkste bedrijfs-economische kwesties wat betreft balans- en dividendpolitiek, kunnen rijzen. Het is nu voor het bedrijfsleven van het grootste belang, dat die geschillen op deskundige wijze en met begrip voor het ondernemingsinzicht beoordeeld worden.

administratie, het mogelijk maken om bij de uitvoering de belastingwet nauw te doen aansluiten aan de praktijk, vrees voor overstelping met procedures, enz., kunnen den Minister van Financiën naar het middel doen grijpen van zooveel mogelijk in de wet voor zich en zijn fiscale ambtenaren reserveeren van de bevoegdheid om de gerezen geschillen en kwesties zelf te beslechten.

Wij stellen er echter prijs op, tot slot van ons betoog er op te wijzen, dat onze critiek op deze tendenz in de belastingwetten, welke tendenz in de Omzetbelastingwet zeer duidelijk aanwijsbaar is, niet ingegeven is door een twijfel aan de moraliteit, de integriteit of de kunde van de fiscale ambtenaren, die bij ons de vrees zou doen rijzen, dat misbruik gemaakt zou worden van die macht.

Integendeel, deze dingen staan bij ons buiten twijfel. Mag men wel eens bij een inspecteur, wellicht door bittere ervaring ingegeven, een zekere fiscaliteit aantreffen, bij het Departement kan men dan doorgaans een open oor vinden. Juist t.a.v. de uitvoering van de Omzetbelasting heeft het Departement een groote coulance betoond. Men dient echter niet te vergeten, dat hier menskundige elementen een woordje mede spreken.

Ieder mensch is subjectief en gaat bewust of onbewust de vraagstukken, waarvoor hij gesteld wordt, bezien van uit het standpunt en in verband met de belangen, waarvoor hij heeft op te komen. De wijze, waarop de fiscus art. 4 der wet is gaan toepassen, is daarvan o.i. een bewijs. Het publiek — de belastingplichtigen — oordeelt grof, vooral omdat zijn pecuniaire belangen bij belastingkwesties op het spel staan. Een belastingplichtige legt zich eerder neer bij een beslissing van een derde neutrale instantie, zelfs al is die beslissing voor hem nadeeliger, dan bij een beslissing van een inspecteur of van het Departement, die hij als zijn tegenpartij beschouwt. Dat die tegenpartij zijn eigen overheid is, moge in theorie waar zijn, het zegt hem niets, integendeel, het prikkelt hem des te meer en maakt zijn gevoel van onbehagelijkheid slechts grooter.

Met deze realiteit moet o.i. rekening gehouden worden; met een belastingwet, waarbij dit niet het geval is en men den fiscus, op voor de belastingplichtigen belangrijke punten, rechter in eigen zaak laat zijn, hoe goed dit ook overigens bedoeld mag zijn en hoe zeer fiscaal-technische overwegingen dit in het systeem dier wet ook noodzakelijk mogen maken, overschrijdt men de psychologische grenzen van de belastingheffing. Zoo'n belastingwet mag men een slechte wet noemen.

Mr. Dr. E. TEKENBROEK.

EENIGE ASPECTEN VAN HET BEVOLKINGSVRAAGSTUK IN ZWEDEN.

In de vorige jaargang van E.-S.B. ¹⁾ verscheen een beschouwing van een medewerker uit Stockholm over de in den titel van dit artikel aangegeven materie. Het feit, dat hierin onlangs eenige onjuistheden gesignaleerd werden ²⁾, geeft ons aanleiding dit voor Zweden zoo belangwekkende vraagstuk nog eens nader

¹⁾ 14 Juli 1937.

²⁾ In „De Vakbeweging”.

te bezien en tegelijkertijd de betrokken passages recht te zetten en te verduidelijken.

Zooals men zich zal herinneren verscheen in 1936 in Zweden het lijvige rapport ¹⁾ van de door de regering benoemde Bevolkingscommissie, welke tot taak had een grondig onderzoek in te stellen naar ontstaan en oorzaken van het bevolkingsvraagstuk in den ruimsten zin. Dit vraagstuk, dat een min of meer nijpend karakter is gaan aannemen, komt in het kort neer op de *ontvolking* van Zweden. Zooals uit onderstaand overzicht van de bevolkingsbeweging blijkt, neemt deze relatieve ontvolking groote afmetingen aan, hetgeen niet heeft nagelaten de openbare meening in Zweden in de laatste jaren in toenemende mate te verontrusten.

In het laatste decennium nam de bevolking slechts toe van 6.1 tot ongeveer 6.3 millioen zielen.

Ondanks sterk afgenomen emigratie en sterftcijfer en toegenomen immigratie neemt het bevolkingsaccrès, voornamelijk tengevolge van het snel dalende geboortecijfer, sterk af. Dat het geheele vraagstuk culmineert in de geboorte-regeling, blijkt ook zeer sterk uit den titel van bovengenoemd rapport. Hierin wordt dan ook reeds spoedig vastgesteld, dat het lage geboortecijfer vrijwel geheel door geboorteregeling wordt veroorzaakt.

Nadat allereerst verschillende andere gronden — zooals o.a. medische en hygiënische — hiervoor zijn aangevoerd, concludeert de commissie, dat de geboorteregeling indirect ook door economische omstandigheden gemotiveerd wordt; en deze spelen in dit opzicht een zeer belangrijke rol. In eerste instantie spruit deze omstandigheid voort uit het streven om een bepaalden levensstandaard op te houden; naar mate het aantal kinderen groeit, daalt de levensstandaard in vergelijking met kinder-arme gezinnen uit dezelfde maatschappelijke klasse.

Het is nu de vraag in hoeverre geboortebeperving op economische gronden hier inderdaad gerechtvaardigd is. De eischen ten deze worden vaak te hoog gesteld, zoodat het kinder-aantal veelal lager gehouden wordt dan voor een gelukkig gezinsleven en de instandhouding der bevolking wenschelijk is.

In dit verband wijdde R. Sterner in bijlage 7 van het rapport een studie aan den levensstandaard, waarbij niet alleen het algemeene *inkomen* zelf van belang is, maar ook de zekerheid daarvan (o.m. in verband met het werkloosheidsrisico). Daarnaevens zijn de twee posten van het *verbruik*: voeding en woning, van groote beteekenis.

Wij willen in het hierna volgende een kort overzicht geven van de voornaamste punten van dit gedeelte van genoemd rapport, aangevuld met recent materiaal en gegevens uit het boek, dat een der samenstellers van het rapport, Prof. Myrdal, eenigen tijd te voren deed verschijnen ²⁾.

Het is in het algemeen onjuist, bepaalde cijfers van twee landen van uiteenlopende structuur eenvoudigweg te vergelijken. Wanneer wij hieronder dan ook een enkele maal eenige op Nederland betrekking hebbende

¹⁾ Betänkande i Sexualfrågan, Stockholm 1936.

²⁾ Alva Myrdal och Gunnar Myrdal „Kris i Befolkningsfrågan”, Stockholm 1935.

Bevolkingsbeweging (per duizend inwoners).

	1841/50			1901/10			1921/30			1935		
	Platte-land	Steden	Ge-heele land	Platte-land	Steden	Ge-heele land	Platte-land	Steden	Ge-heele land	Platte-land	Steden	Ge-heele land
Gemiddelde bevolking.....	901.76	98.24	1000	768.44	231.56	1000	688.57	311.43	1000	660.01	339.99	1000
Huwelijken.....	7.27	7.25	7.27	5.55	7.48	6.00	5.88	7.86	6.49	7.13	10.29	8.20
Levend geborenen.....	31.28	29.39	31.10	25.74	25.87	25.77	18.76	14.72	17.51	14.79	11.77	13.76
Sterfgevallen.....	19.69	28.83	20.59	14.89	14.39	14.89	12.47	11.17	12.07	12.13	10.83	11.68
Geboorte-overschot.....	11.59	0.56	10.51	10.85	10.98	10.88	6.29	3.55	5.44	2.66	0.94	2.08
Bevolkingsaccrès.....	9.92	14.72	10.39	3.00	21.44	7.27	-0.36	13.50	3.93	-4.30	16.07	2.63

Bron: La Suède ancienne et moderne (1937) en Statistisk Årsbok.

cijfers aanhalen, dan is dit slechts om daarmee een beeld van de grootte-verhoudingen te geven, zonder daaruit verdere conclusies te trekken of te suggereren.

Het inkomen.

Een verdeling van de bevolking naar beroepen is gemakkelijk uit de beroepstelling af te leiden. Een verdeling naar sociale klassen is moeilijker. Sterner geeft voor Zweden de volgende ruwe schatting: ondernemers niet in loondienst, 1.9 miljoen (waarvan 1.4 miljoen grondbezitters en kleine boeren); beambten en bedienden (incl. winkelpersoneel), 0.9 mill.; arbeiders, 2.8 mill. (waarvan 0.5 mill. in den landbouw). De resterende 0.5 mill. zijn vroegere uitoefenaars van de diverse beroepen.

Een overzicht van het inkomen van het geheele land geven slechts de uitkomsten van de volkstelling. Heel zuiver is het beeld, dat deze telling van het inkomen geeft, niet. Eenerzijds zal de schatting te laag zijn, en anderzijds worden verschillende uitgaven (o.a. voor gemeentebelasting) reeds van te voren afgetrokken.

Het totale inkomen volgens de volkstelling van 1930 bedroeg 4944 mill. Kronen. Het gemiddelde inkomen per hoofd van de bevolking wordt dan 805 Kr. per jaar. (Een schatting van het nationale inkomen op grond van de waarde der productie komt tot een cijfer van 7630 mill. Kr., hetgeen overeenkomt met 1242 Kr. per hoofd. Dit cijfer is echter vrij zeker aan den hoogen kant).

Deze getallen betekenen een gemiddeld inkomen per gezin van 2878 (4441) Kr.

Het aantal personen, dat in een beroep werkzaam is (personen boven 15 jaar met een beroep of inkomen), bedraagt 3.2 mill. Een indeeling hiervan naar inkomensklassen, benevens de verdeling van het totale inkomen over de inkomensklassen, geeft onderstaande tabel.

Indeeling in inkomensklassen van de 3.2 mill. in een beroep werkzamen en verdeling van het totale inkomen over de inkomensklassen. 1)

Inkomensklassen	In een beroep werkzamen		Totale inkomen der inkomensklassen	
	aantal (in duiz.)	pCt.	mill. Kronen	pCt.
Zond. aangegeven ink.	733	22.6	—	—
Beneden 1000 Kr.	947	29.3	588	11.9
1000—2000 „	786	24.3	1073	21.7
2000—3000 „	386	11.9	926	18.7
3000—5000 „	258	8.0	948	19.2
5000—10000 „	90	2.8	599	12.1
10000—20000 „	25	0.8	335	6.8
20000 Kr. en meer	11	0.3	475	9.6
Totaal	3236	100.0	4944	100.0

1) De gegevens hiervoor en voor het overige materiaal zijn, voor zoover niet anders vermeld, ontleend aan het rapport in quaestie.

De eerste groep betreft in hoofdzaak diegenen, wier inkomen minder dan 600 Kr. bedraagt. Wanneer wij dit op gemiddeld 500 Kr. stellen, dan is het gemiddelde inkomen per in een beroep werkzame ongeveer 1650 Kr. Ruim 50 pCt. van degenen die een beroep uitoefenen geniet een inkomen beneden 1000 Kr. en beschikt slechts over nauwelijks 12 pCt. van de totale inkomenssom.

Het inkomen per gezin ligt belangrijk hooger. Niet alleen verdient de volwassen man meer dan bovenstaand gemiddelde van 1650 Kr., maar ook komen gevallen van meer dan één kostwinner per gezin veelvuldig voor.

De helft der gezinnen geniet een inkomen beneden 2000 Kr., terwijl slechts ongeveer 15 pCt. boven 4000 Kr. komt.

Dit algemeene beeld onttrekt nog eenige interessante aspecten aan onze aandacht. In de eerste plaats zijn de toestanden in de steden en op het platteland

Indeeling van de gezinnen in inkomensklassen (1935/'36).

Inkomensklassen	Aantal 1)	pCt.
Niet aangegeven inkomen of beneden 1000 Kr.	45.009	21,2
1000—2000 Kr.	61.200	28,9
2000—3000 „	47.214	22,2
3000—4000 „	27.325	12,9
4000—6000 „	17.843	8,4
6000—8000 „	5.450	2,6
8000 Kr. en meer	7.954	3,8
Totaal	211.995	100,0

1) De telling omvatte slechts $\frac{1}{3}$ deel der na 1900 gesloten, nog bestaande huwelijken. Daar deze groep representatief is, geeft vermenigvuldiging met 3 een volledig beeld.

uiteenlopend; bijv. ten aanzien van loonen, kosten van levensonderhoud e.d. (Zoo heeft o.a. in Stockholm 5 pCt. van de gezinnen een inkomen beneden 1000 Kr., terwijl dit in de kleine gemeenten bij ruim 40 pCt. der gezinnen het geval is). Vervolgens blijkt uit het bovenstaande niets omtrent het verband tusschen inkomen en kinderrijkdom.

De volgende staat geeft van deze factoren meer in het bijzonder een beeld. De daarin gebruikte mediaan-inkomens zeggen als maatstaf meer dan het gemiddelde, waar het meerendeel der inkomens immers beneden blijft.

Mediaan-inkomens per huwelijk (bovenste inkomensgrens van de armere helft der huwelijken).

Bestaande huwelijken, met onderstaand aantal kinderen beneden 16 jaar	Mediaan-inkomen in kronen per huwelijk		
	Op 't platteland	In de steden	In 't heele land
0 kinderen.....	1362	3145	2148
1 „	1478	2967	2072
2 „	1459	3023	1955
3 „	1449	2986	1751
4 „	1388	2790	1621
5 „	1349	2650	1474
6 „	1314	2573	1425
7 „	1323	2500	1410
8 „	1200	—	1275
9 „ en meer	1088	—	1191
Totaal aantal huwelijken....	1421	3036	1993

Het opgetelde inkomen van de kostwinners blijkt nu in de helft van de bestaande huwelijken, over het geheele land gezien, beneden 1993 Kr. te liggen. In de steden is de bovenste inkomensgrens van de „arme” helft 3036 Kr., en op het platteland 1421 Kr. Wat dit laatste cijfer betreft, dit geeft een te ongunstig beeld in verhouding tot het voorlaatste; de inkomens-opgaven op het platteland zijn nl. aan den lagen kant, terwijl bovendien de kosten van levensonderhoud daar lager zijn dan in de steden.

De inkomens hebben de tendens lager te zijn, naarmate het gezin kinderrijker is; de voornaamste oorzaak hiervan is, dat de inkomens in de steden over het algemeen hooger, en de gezinnen daar relatief kinder-arm zijn. Van alle gezinnen met 3 of meer kinderen beneden 15 jaar, woont zelfs meer dan drievierde deel op het platteland. Aangezien kinderrijke families evenwel grootere behoeften hebben, staat de levensstandaard dus in omgekeerde verhouding tot het kinder-aantal.

Hoewel het aantal kinderrijke families betrekkelijk gering is, is zijn belangrijkheid toch vrij groot, hetgeen o.m. blijkt, wanneer men eens nagaat, hoe groot het aandeel is van de uit groote gezinnen voortkomende kinderen in het totale aantal. Gunstige levensomstandigheden voor de groote gezinnen zijn dus een volksbelang van de hoogste orde.

De loonstatistieken van Socialstyrelsen 1) geven eenig inzicht in de onderlinge verhouding tusschen de inkomens, die door de arbeiders in den landbouw

1) Lönstatistisk Arsbok för Sverige 1936. Utg. av K. Socialstyrelsen. (De cijfers betreffen volwassen arbeiders).

en in de industrie worden verkregen. Het berekende niveau van het gemiddelde totale jaarloon voor mannelijke landarbeiders bedroeg in 1936 1220 Kr. (incl. loon in natura). De ontwikkeling van de laatste jaren vertoont hierbij een gunstig beeld. Het gemiddelde jaarloon der mannelijke industrie-arbeiders bedroeg in 1936 2848 Kr.; dat der vrouwelijke industrie-arbeiders 1691 Kr. Vanzelfsprekend zijn de loonen in de verschillende industrietakken sterk uiteenlopend; vele blijven belangrijk beneden de hier genoemde gemiddelden. Ofschoon het loonniveau in de industrie gedurende de laatste jaren sterk is gestegen, werd het peil van 1930 evenwel nog niet bereikt. Met het indexcijfer van het reële loon is dit echter wel het geval, ja het niveau van 1930 werd in 1936 zelfs overschreden. Voor boscharbeiders en houtvlotters liggen de cijfers iets lager dan die van de arbeiders in den landbouw.

Het inkomensrisico betreft in hoofdzaak de kans op werkloosheid. De omvang van de werkloosheid bereikte in Zweden nimmer die grootte, welke Nederland in de depressie-jaren te zien gaf. Niettemin werd in het jaar 1933 een topcijfer van bijna 109.000 ondersteunde werklozen bereikt; daarna trad evenwel een snelle daling in tot beneden 20.000 in 1936¹⁾.

Omtrent de kans op werkloosheid kunnen ons de cijfers der vakvereenigingen de beste, zij het geenszins volledige, inlichtingen verschaffen. Volgens deze waren in 1932 en 1933 gemiddeld 22 à 23 pCt. der georganiseerde arbeiders werkloos; het maximum — 31 pCt. — werd in December 1932 geregistreerd. In 1936 was het jaargemiddelde 13 pCt.

Zoals gezegd, geven deze cijfers geen volledig beeld. Vele werklozen zijn nl. niet in de vakvereenigingen georganiseerd. Sterner berekent op grond van de cijfers van de vakvereenigingen en de arbeidsbeurzen (zonder dubbelstelling) het aantal werklozen in de hoogseizoenen van de twee uitgesproken hausse-jaren 1935 en 1936 of resp. 100.000 en 80.000. Terwijl ook deze cijfers eenerzijds nog niet op volledigheid aanspraak mogen maken, dient men anderzijds vooral niet uit het oog te verliezen, dat in bovenstaande getallen evenzeer de gedeeltelijk werk-

loozen begrepen zijn, alsmede de gevallen van zeer kortstondige werkloosheid.

Bij de beantwoording van de vraag, hoe groot nu de kans op werkloosheid is, zeggen bovenstaande cijfers nog zeer weinig. Door een voortdurende wisseling in de samenstelling van het werklozen-leger is het aantal arbeiders, dat te eeniger tijd aan werkloosheid werd blootgesteld, veel grooter dan het werkloosheidscijfer zelf zou doen vermoeden. Over de geheele depressieperiode gerekend schat men dan ook, dat het meerendeel der arbeiders wel eens (voor minstens 5 weken) werkloos is geweest.

Deze factor, en de maatregelen als werktijdverkorting, e.d., zijn op de inkomens van veel grooteren invloed dan de veranderingen in het loonpeil.

Het verbruik.

Van den druk op den levensstandaard, welke wordt uitgeoefend door het grootbrengen van kinderen, geeft het verbruik een duidelijk beeld.

Voor een beschouwing hierover staan ons de uitkomsten van het budget-onderzoek van Socialstyrelsen ter beschikking. Deze gegevens — die betrekking hebben op 1761 gezinnen, zoowel van het platteland als uit de steden — werden door de Bevolkingscommissie aan een speciale bewerking uit gezins-oogpunt onderworpen. Dit kon evenwel het feit niet verhelpen, dat het materiaal over het algemeen een te gunstig beeld geeft; de laagste inkomensklassen zijn nl. zeer slecht vertegenwoordigd, terwijl de werklozen-gezinnen geheel ontbreken. Bovendien valt met een zekere automatische selectie naar oppassendheid en financieel beheer, zooals deze bij de meeste budget-onderzoekingen voorkomt, ook hier te rekenen.

Twee belangrijke onderdeelen van het verbruik, nl. voeding en woning, zullen wij aan de hand van de genoemde gegevens thans iets nader bezien.

Voeding. Het aandeel in het totale gezinsinkomen, dat aan voeding wordt besteed, neemt toe, zoowel bij dalende inkomens als bij een stijgend kinderaantal per gezin.

Door kleine stedelijke gezinnen (meestal 2 personen), wordt gemiddeld 27 pCt. van het inkomen aan voeding besteed. Voor gezinnen met 3 en meer minderjarige kinderen in de steden, stijgt dit tot 35 pCt.,

1) Vlg. Statistisk Årsbok för Sverige 1937.

Levensmiddelenverbruik in Zweden.

Artikel	Stedelijke gezinnen				Landbouwersgezinnen		Landarbeidersgezinnen		
	Alle gezinnen		Gezinnen met minder dan 3000 Kr. inkomen		Kleine ²⁾	Kinderrijke ³⁾	Kleine ²⁾	Kinderrijke ³⁾	
	Kleine ²⁾	Kinderrijke ³⁾	Kleine ²⁾	Kinderrijke ³⁾					
<i>(A. Verbruik per gezin)</i>									
Vleesch	Kg.	111	184	105	152	97	174	93	156
Melk en room	L.	490	1115	527	960	756	1685	635	1350
Boter	Kg.	32	42	29	29	30	53	30	26
Margarine	Kg.	18	56	20	52	6	15	17	43
Eieren	Stuks	589	924	560	692	415	675	362	488
Meel	Kg.	86	263	112	309	286	656	281	580
Brood	Kg.	91	181	79	140	12	28	36	37
Aardappelen	Kg.	208	438	248	476	347	733	367	698
Versche groenten	Kg.	40	55	27	33	15	35	23	19
Vruchten	Kg.	101	153	90	109	89	112	74	76
<i>(B. Verbruik per consumptie-eenheid) ¹⁾</i>									
Vleesch	Kg.	59	41	55	38	54	39	49	36
Melk en room	L.	258	251	275	243	420	374	334	314
Boter	Kg.	17	9	15	7	17	12	16	6
Margarine	Kg.	9	13	11	13	3	3	9	10
Eieren	Stuks	309	208	292	175	231	150	191	114
Meel	Kg.	45	59	59	78	159	146	148	135
Brood	Kg.	48	41	41	35	7	6	19	9
Aardappelen	Kg.	109	99	130	120	193	163	193	162
Versche groenten	Kg.	21	12	14	8	8	8	12	4
Vruchten	Kg.	53	34	47	28	49	25	39	18

¹⁾ Volgens Amerikaansche schaal. ²⁾ Meestal 2 personen. ³⁾ Minstens 3 kinderen beneden 15 jaar.

tenzij het inkomen hooger is dan 5000 Kr. Bij daling van het inkomen der groote gezinnen beneden 3000 Kr. stijgt het percentage evenwel nog verder tot 46, zelfs in sommige gevallen tot ver in de vijftig procent.

Dit wil echter nog geenszins zeggen, dat men er daarmede in slaagt denzelfden voedingsstandaard van de kleine gezinnen te bereiken. In hoeverre dit het geval is, moge blijken uit het overzicht betreffende het levensmiddelenverbruik in Zweden, dat wij hier-nevens afdrucken.

Het verbruik per *gezin* is natuurlijk in het algemeen hooger bij de groote gezinnen, behoudens eenige uitzonderingen bij boter en versche groenten. Een geheel ander beeld geeft het verbruik per *consumptie-eenheid*. Hierbij is het verbruik in de kleine gezinnen in het algemeen grooter, uitgezonderd ten aanzien van margarine en meel (waarvan een groot deel dient voor het zelf bakken van brood).

Van een over-consumptie in bepaalde maatschappelijke klassen is volgens Prof. Myrdal evenwel geen sprake, al wordt in sommige kleine gezinnen voor voeding wel eens iets meer uitgegeven dan strikt noodzakelijk is.

Woonomstandigheden. Deze zijn in dit verband van groote beteekenis. De Zweedsche woningen bevatten over het algemeen zeer weinig kamers, en de woningnood — zich uitende in een sterk verbreide kleinbehuisdheid (*trångboddhet*) — treft vooral de groote gezinnen.

De normale woning voor arbeidersgezinnen bevat slechts één kamer plus keuken. Deze standaard is vrij laag, wanneer men nagaat, dat het overeenkomstige cijfer in de meeste West-Europesche landen en in Amerika 2.3 à 4 kamers plus keuken bedraagt.¹⁾

1) Vgl. ook Prof. Myrdal, t.a.p., blz. 149.

Volgens de daaromtrent voor 1933 gemaakte berekeningen, bevatten niet minder dan de helft van alle woningen in de steden en stedelijke centra maximaal één kamer plus keuken; (in sommige industriesteden zijn de toestanden nog veel ongunstiger). In dat soort woningen zijn dan 40 pCt. van alle gezinnen met 3 of meer kinderen beneden 15 jaar gehuisvest. Binnen de arbeidersklasse is dit ruim 50 pCt. Hoewel op het platteland deze verhouding slechts 33 pCt. is, is de kleinbehuisdheid er niet minder groot, aangezien de gezinnen daar over het algemeen grooter zijn.

Wanneer men het begrip „overbevolking” voor woningen zou invoeren (d.w.z. méér dan 2 persoons-eenheden per kamer-eenheid¹⁾), dan blijkt, dat in de steden en op het platteland tezamen bijna 13 pCt. der woningen overbevolkt is; d.i. dus, wanneer woningen van een kamer plus keuken worden bewoond door bijv. meer dan 3 volwassenen, of door meer dan 2 volwassenen plus 2 kinderen enz. Dit percentage is op zichzelf nog niet zoo hoog, maar men dient wel te bedenken, dat men daarbij een niet al te strenge maatstaf van overbevolking heeft aangelegd. Bovendien blijkt uit dit cijfer niet, dat het vooral en in sterke mate de groote gezinnen zijn, die in overbevolkte woningen gehuisvest worden. Daarvan geven de volgende gegevens een eenigszins duidelijker beeld: Van het totale aantal personen in Zweden is 20 pCt. klein behuisd; van alle kinderen beneden 15 jaar zijn er 30 pCt. in overbevolkte woningen gehuisvest. De kinderrijke gezinnen (met 3 of meer kinderen beneden 15 jaar) wonen op het platteland voor 38 pCt., en in de steden voor 47 pCt. in overbevolkte woningen.

1) Een volwassene = 1, een kind beneden 15 jaar = 1/2 persoons-eenheid; een woonkamer = 1, een keuken = 1/2 kamer-eenheid.

MAANDCIJFERS.

Indexcijfers van Nederlandsche aandelen.¹⁾

Indexcijfers van 12 aandelelgroepen der Amsterdamsche effectenbeurs. Basis 2 Januari 1929 = 100.

De Bank voor Handel en Scheepvaart te Rotterdam zendt ons onderstaand overzicht:

	Banken	Kunst-zijde	Industrie	Electri-citeit	Handels-ondern.	Mijnbouw	Olie	Rubber	Scheep-vaart	Suiker	Tabak	Thee	Totale beurs-waarde
Gem. '29	101.9	73.1	119.-	114.4	95.6	88.6	99.1	100.2	95.-	99.9	87.3	92.7	103.2
" '30	94.2	34.1	90.1	100.4	71.6	63.9	93.1	52.1	71.-	76.2	65.5	74.5	84.3
" '31	73.6	22.7	60.7	83.-	52.2	45.9	52.3	48.2	47.1	46.3	45.5	46.3	55.1
" '32	48.3	13.6	45.6	70.7	38.4	33.4	34.1	17.6	29.3	27.-	25.8	30.8	37.-
" '33	51.5	10.7	48.7	80.7	41.-	40.-	41.-	26.7	28.2	27.4	25.4	39.5	40.5
" '34	47.1	16.7	48.1	77.-	37.7	47.3	39.-	40.6	22.2	23.2	26.2	50.2	39.4
" '35	50.-	14.1	52.1	69.9	39.7	49.4	43.8	43.2	23.7	24.4	29.3	47.1	42.-
" '36	56.8	13.9	57.6	78.2	50.2	58.2	73.1	58.7	34.8	37.1	44.8	51.5	55.2
" '37	73.3	26.2	77.8	108.5	78.-	77.-	99.-	101.1	73.6	60.4	59.-	76.4	77.7
Jan. '37	72.2	20.5	77.5	95.-	71.4	77.2	102.2	103.9	61.5	60.9	60.2	70.5	77.2
Febr. "	77.1	26.4	79.5	105.4	78.5	80.3	107.6	110.8	64.3	62.2	64.9	80.5	81.3
Mrt. "	76.5	31.-	79.8	103.5	81.4	87.4	106.1	129.3	73.-	65.9	65.5	86.3	82.7
April "	75.-	30.1	77.8	101.4	78.4	81.7	102.4	117.5	77.6	62.4	61.8	83.8	80.-
Mei "	72.6	28.4	76.9	101.6	77.6	76.8	102.1	110.1	74.4	61.3	60.-	76.8	78.6
Juni "	72.8	27.6	77.-	106.3	79.8	78.-	103.8	104.8	73.5	63.5	59.2	74.4	79.1
Juli "	74.4	28.9	78.8	115.1	83.3	80.5	102.3	106.3	78.8	64.5	60.9	78.4	80.2
Aug. "	77.4	30.9	82.9	120.7	87.4	82.9	105.-	110.5	87.9	67.7	63.5	82.4	83.8
Sept. "	74.5	28.3	80.4	118.4	82.4	78.4	98.-	99.3	82.4	61.3	57.9	79.6	79.2
Oct. "	69.-	22.5	74.5	109.6	72.7	66.7	88.5	76.4	71.7	52.7	51.-	69.8	71.1
Nov. "	68.9	20.2	74.3	109.1	71.3	66.1	83.5	70.7	67.9	49.8	51.-	67.1	69.-
Dec. "	69.1	19.6	74.-	114.5	71.1	66.9	87.3	73.2	67.6	51.9	52.2	66.6	70.3
Jan. '38	71.1	19.2	77.1	118.7	72.5	70.1	90.8	76.-	70.7	54.5	55.1	69.8	73.-
Febr. "	71.-	18.1	78.6	119.1	71.8	71.9	88.-	72.1	68.1	52.-	56.1	68.2	72.2
Mrt. "	69.8	18.-	76.7	118.7	69.7	72.5	82.3	68.2	65.6	50.5	54.6	66.8	69.7

Indexcijfer der totale beurswaarde 3 Januari 1938 f 4.005.990.000 = 100.

5 Jan. 101.2	19 Jan. 103.-	2 Feb. 101.9	16 Feb. 100.2	2 Mrt. 103.2	23 Mrt. 97.1
12 " 103.-	26 " 103.4	9 " 100.5	23 " 103.3	9 " 102.6	30 " 88.4
				16 " 98.6	

1) Men zie voor de toelichting op dit overzicht het nummer van E.-S.B. van 12 Febr. 1936, blz. 120.

Dit wat betreft de *beschikbare* woonruimte. Of deze ruimte ook inderdaad gebruikt wordt, is een andere zaak; ook in Zweden kent men het begrip „mooie kamer”, terwijl de „slaap-keuken” er een zeer veel voorkomend verschijnsel is.

De *huren* zijn tot de depressie voortdurend gestegen. In 1931/'32 werd het hoogste punt bereikt. Daarna zette een geleidelijke daling in. Het gemiddelde jaar-indexcijfer (1931 = 100) was in de jaren 1933, 1935 en 1937 resp. 98.3, 96.6 en 95.0¹⁾.

Een nadere beschouwing van het overige zeer interessante materiaal zou ons te ver voeren; slechts willen wij, onder de in de inleiding gemaakte reserves, nog eenige woningcijfers voor *Nederland* weergeven, die wij ontleenen aan de uitkomsten van de laatste volkstelling²⁾.

Totaal aantal woningen	Woningen met:					Gemeenten met:
	1 kamer	2 kamers	3 kamers	4 kamers	5 kam. en meer	
	in proc. van het tot. aant. woningen					
369.761	8.2	21.6	21.2	17.7	31.2	minder dan 5000 inwon.
1.515.806	7.2	12.8	15.2	18.5	46.4	5000 inw. en meer

Totaal aantal bewoners	Bevolking van woningen met:					Gemeenten met:
	1 kamer	2 kamers	3 kamers	4 kamers	5 kam. en meer	
	in proc. van de totale bevolking					
1.633.763	5.9	18.6	20.9	18.7	35.9	minder dan 5000 inwon.
6.055.140	4.0	10.5	14.3	18.5	52.7	5000 inw. en meer

Zooals uit bovenstaande tabel blijkt, bevatten in Nederland tusschen 45 en 50 pCt. van de woningen in gemeenten beneden 5000 inwoners 4 kamers of meer, en in de grotere gemeenten 5 kamers of meer. Meer dan de helft van de landelijke bevolking van Nederland woont in woningen met 4 kamers of meer, terwijl dit voor de stedelijke bevolking zelfs 5 kamers of meer is.

Slotbeschouwing.

In het voorafgaande werden, in verband met de

1) Zie het Arsbok van Sveriges Riksbank voor 1937.

2) Volkstelling 1930, deel IV.

Zweedsche bevolkingsontwikkeling, het inkomen en eenige belangrijke onderdeelen van het verbruik iets nader geanalyseerd. Het algemeene beeld hiervan toont ons duidelijk het verband tusschen den levensstandaard en de gezinsgrootte. Het inkomen is bij groote gezinnen kleiner, en het verbruik van voedingsmiddelen slechts weinig grooter dan dat van kleine gezinnen. Per gezinslid, resp. consumptie-eenheid, zijn de verhoudingen sterk ten nadeele van de groote gezinnen. Ook de woningtoestanden, die in het algemeen nogal zorg baren, zijn voor de groote gezinnen minder gunstig.

De Bevolkingscommissie legt dan ook een nauw verband tusschen den levensstandaard en de geboortebeperving; zij acht zelfs in vele gevallen, gezien de sociale en economische verhoudingen, geen termen aanwezig voor een moreele veroordeeling van de geboortebeperving in de armere bevolkingslagen. Niettemin gaat de beperking in Zweden veel te ver, en drastische maatregelen zijn dan ook zeer gewenscht. Eenerzijds zullen deze — voorzoover het de niet op de een of andere wijze gemotiveerde beperking betreft — voornamelijk uit een juiste voorlichting en een zekere propaganda moeten bestaan; anderzijds zal naar een verandering in de *verdeling* van inkomens en uitgaven gestreefd moeten worden, zoodanig, dat de kinderzegen niet meer zoo'n drukkende kostenlast voor de afzonderlijke gezinnen beteekent.

Met dit laatste werd bereids een begin gemaakt, door het in toepassing brengen van een sterk progressieve kinderaftrek bij de belasting-aanslagen.

Wel is in de laatste decennien de levensstandaard niet onbelangrijk gestegen, doch dat is in dit verband slechts een schijnverbetering. Zij werd nl. voor een groot deel bereikt ten koste van den kinderrijkdom. Van de woningen zegt Prof. Myrdal met zoo-veel woorden: „De woningstandaard is niet gestegen doordat de gezinnen grotere woningen kregen, maar bijna geheel doordat de gezinnen kleiner werden tengevolge van het afnemende aantal kinderen”¹⁾ Ook de nieuw gebouwde woningen zijn er over het algemeen niet op berekend veel kinderen te huisvesten.

Het behoeft geen betoog, dat deze geheele materie de volle aandacht van de huidige regering heeft, en er zijn ongetwijfeld ten deze nog verschillende maatregelen te verwachten.

W. GLASTRA.

1) T.a.p. blz. 157.

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	20-26 Mrt. 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	20-26 Mrt. 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	1938	1937
Tarwe	15.435	300.653	325.167	400	2.947	12.902	303.600	338.069
Rogge	3.402	46.965	79.792	—	—	1.614	46.965	81.406
Boekweit	600	3.177	2.161	—	—	—	3.177	2.161
Maïs	17.557	331.508	316.674	8.720	35.661	43.948	367.169	360.622
Gerst	4.728	85.881	107.263	360	4.272	5.439	90.153	112.702
Haver	5.066	75.740	41.971	—	1.450	2.180	77.190	44.151
Lijnzaad	6.144	36.770	34.916	—	62.680	64.471	99.450	99.387
Lijnkoek	203	20.243	12.864	—	—	—	20.243	12.864
Tarwemeel	1.573	14.299	8.146	114	4.419	1.340	18.718	9.486
Andere meelsoorten	553	9.016	12.346	136	1.279	1.086	10.295	13.432

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	28 Mrt.-2 Apr. 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	28 Mrt.-2 Apr. 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	1938	1937
Tarwe	20.904	321.557	383.991	703	3.650	14.419	325.207	398.410
Rogge	1.933	48.898	90.718	—	—	2.312	48.898	93.030
Boekweit	435	3.612	2.386	—	—	—	3.612	2.386
Maïs	3.192	334.700	353.806	9.106	44.767	45.033	379.467	398.839
Gerst	11.878	97.759	112.998	200	4.472	5.939	102.231	118.937
Haver	1.780	77.520	43.328	—	1.450	2.180	78.970	45.508
Lijnzaad	1.525	38.295	48.913	9.159	71.839	68.423	110.134	117.336
Lijnkoek	400	20.643	15.762	—	—	—	20.643	15.762
Tarwemeel	1.000	15.299	9.091	—	4.419	1.370	19.718	10.461
Andere meelsoorten	408	9.424	13.051	80	1.359	1.086	10.783	14.137

STELSLS VAN VERPLICHTE VERZEKERING INZAKE WERKLOOSHEID.

Aanvulling. De Heer I. G. Keesing schrijft ons het volgende:

Mijn aperçu van het Engelsche stelsel van verplichte werkloosheidsverzekering in No. 1161 van 30 Maart jl. behoeft, ter voorkoming van misverstand, de volgende aanvulling.

Bij beslissingen resp. van het Lagerhuis (24 Juli 1936) en van het Hoogerhuis (27 Juli 1936) is goedgekeurd de „Unemployment Assistance (Temporary Provisions) Act 1935 (Termination)”, waarbij bepaald is, dat de Unemployment Assistance (Temporary Provisions) Act 1935 „shall not continue in operation after the fifteenth day of November nineteen hundred and thirty six”.

Het hiermede beoogde doel was: herstel van den *status quo ante*.

Een goed beeld hiervan gaf *Cyril Elithorn* in „Unemployment assistance in Great Britain” in het *Supplément de la Revue „Les Assurances Sociales”* van November—December 1936, blz. 375—382.

Section 111 van de Unemployment Insurance Act 1935 regelt deze materie zoodanig, dat den Minister veel initiatief wordt gelaten in overleg met „Financiën”, zulks in tegenstelling tot de primaire verzekeringsbepalingen. Immers het derde lid van genoemd artikel bepaalt:

„If any difficulty arises with respect to the foregoing provisions of this section, the Minister, with the consent of the Treasury, may by order make such modifications in those provisions as may appear to him necessary for preventing anomalies during the period affected by the transition to the provisions of the Unemployment Act 1934; from the provisions of the enactments repealed by that Act”, enz.

Met een en ander wil geenszins gezegd zijn, dat de ingewikkelde en interessante materie daarmede is uitgeput.

Wie de ontwikkeling van het omvangrijke Engelsche stelsel en hetgeen er mede verband houdt nader bestudeeren wil, zij de lezing aanbevolen van o.m. *W. H. Beveridge* „Unemployment a problem of industry”; *Percy Cohen* „The British system of Social Insurance”; *Mary Barnett Gilson* „Unemployment Insurance in Great Britain”; *A. C. C. Hill Jr. and Isador Lubin* „The British attack on unemployment”; *H. C. Emmerson & E. C. P. Lascelles* „Guide to the Unemployment Insurance Acts”; en voorts de wetten en de in verband daarmede verschenen rapporten en verslagen.

ONTVANGEN BOEKEN.

Statistiek van grootte en samenstelling van de binnenvloot in Nederland (Toestand op 1 Januari 1937). Uitgave van het Centraal Bureau voor de Statistiek. ('s-Gravenhage 1937; Algemeene Landsdrukkerij. Prijs f 1.—).

Thans ziet voor de derde maal een statistiek van grootte en samenstelling van de binnenvloot in Nederland het licht. De eerste dezer publicaties had betrekking op den toestand op 1 Maart 1934, de tweede op dien per 1 Januari 1936 en de thans verschijnende geeft den toestand weer op 1 Januari 1937.

Hoofdtrekken der overheidsbemoeiing met het internationale betalingsverkeer in Nederland sinds Juli 1914 door Dr. B. W. Kranenburg. (Assen 1937; Van Gorcum & Comp. N.V. Prijs f 3.90).

Om meer dan een reden is een beperkte studie der financiële betrekkingen van de Nederlandsche Overheid met het buitenland, tijdens en na den wereldoorlog verantwoord.

In de eerste plaats vraagt de merkwaardige ontwikkeling die de internationale financiën na den oorlog vertoonden, onze aandacht. Deze ontwikkeling heeft door de crisisverschijnselen, welke haar kenmerkten, feiten blootgelegd, die bij een normaal verloopend verkeer verscholen blijven. Aan deze feiten is speciaal het laatste hoofdstuk gewijd.

In de tweede plaats vertoonen de feiten der moderne

financiële geschiedenis overeenkomst met die, welke tijdens en na den oorlog bleken. Het is dus van belang deze gezamenlijk te beschrijven.

Tenslotte toont de ontwikkeling der internationale financiën de noodzaak van hervatting der internationale credietverstrekking aan. Het kan ook in dit verband wellicht nuttig zijn een blik in het verleden te slaan, een verleden, dat het heden zwaar heeft belast.

Statistiek der Spaar- en Leenbanken over het jaar 1936—1937. Centraal Bureau voor de Statistiek. ('s-Gravenhage 1937; N.V. Drukkerij Albani. Prijs f 0.62).

STATISTIEKEN.

Laatstbekende noteringen te Amsterdam en Rotterdam op 1 April 1938 voor telegrafische uitbetaling op:

	Gulden per	Pari	Koers	Bank-disconto
<i>Europa.</i>				
Londen *)	£	—	8.967 $\frac{1}{2}$	2
Berlijn *)	100 Mark	59.26 $\frac{3}{4}$	72.50	4
Parijs *)	100 Franc	—	5.53	3
Brussel *)	100 Belga	24.90 $\frac{6}{8}$	30.50	2
Luxemburg	100 Franc	6.22 $\frac{6}{8}$	7.62 $\frac{1}{2}$	
Zürich *)	100 „	—	41.41 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$
Praag	100 Kronen	—	6.31	3
Boedapest	100 Pengö	43.51	35.75	4
Boekarest	100 Lei	1.48 $\frac{6}{8}$	1.35	4 $\frac{1}{2}$
Sofia	100 Leva	1.79 $\frac{7}{8}$	2.25	6
Belgrado	100 Dinar	—	4.17 $\frac{1}{2}$	5
Istanbul	Turksch £	—	1.44	
Athene	100 Drachme	—	1.65	6
Milaa	100 Lira	—	9.52 $\frac{1}{2}$	4 $\frac{1}{2}$
Madrid ⁵⁾	100 Peseta	48.—	—	5
Lissabon	Escudo	—	8.12 $\frac{1}{2}$	4
Kopenhagen *)	100 Kronen	—	40.05	4
Oslo *)	100 „	—	45.07 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{2}$
Stockholm *)	100 „	—	46.25	2 $\frac{1}{2}$
Reickjavick	100 IJsl. Kr.	—	3.97	
Warschau	100 Zloty	27.90 $\frac{9}{8}$	34.12 $\frac{1}{2}$	4 $\frac{1}{2}$
Kovno (Litauen)	100 Lita	24.88	30.50	5 $\frac{1}{2}$
Riga (Letland)	100 Lat	48.—	35.75	5-5 $\frac{1}{2}$
Tallinn (Estland)	100 Estl. Kr.	—	49.75	4 $\frac{1}{2}$
Helsingfors	100 Finnmrk.	—	3.97	4
Moskou	Tjerwonets (100 Roebel)	—	36.— ⁵⁾	
Danzig	100 Gulden	27.90 $\frac{9}{8}$	34.12 $\frac{1}{2}$	4
<i>Amerika.</i>				
New-York *)	\$	1.46 $\frac{6}{8}$	1.80 $\frac{5}{8}$	1
Montreal	Canad. \$	—	1.79 $\frac{3}{8}$	2 $\frac{1}{2}$
Mexico	Mex. Dollar	—	0.51	
Buenos Aires	Peso (papier)	—	0.44 $\frac{1}{2}$	
La Paz (Bolivia) ³⁾	Boliviano	—	0.18	
Rio de Janeiro	Milreis (pap.)	—	0.10 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{2}$
Valparaiso	Peso (papier)	0.15	0.07 $\frac{5}{8}$	
Bogota (Columbia) ³⁾	Peso	—	1.04 $\frac{1}{2}$	
Quito (Ecuador)	Sucre	—	0.13	
Lima (Peru)	Sol	—	0.49 $\frac{1}{2}$	
Montevideo (Urug.)	Peso	—	0.77	
Caracas (Venezuela)	Bolivar	—	0.56	
Paramaribo	Gulden	—	1.00 $\frac{1}{2}$	
San José (C. Rica)	Colón	—	—	
Guatemala	Quetzal	—	1.81 $\frac{1}{2}$	
Willemstad (Curag.)	Gulden	—	1.00 $\frac{3}{4}$	
Managua (Nicar.) ³⁾	Cordoba	—	0.31 $\frac{1}{2}$	
San Salvador ³⁾	Colón	—	0.73 $\frac{1}{2}$	
<i>Azië.</i>				
Calcutta	Rupee	—	0.67 $\frac{7}{8}$	3
Batavia	Gulden I.G.	—	1.00 $\frac{1}{2}$	3
Kobe	Yen	—	0.52 $\frac{1}{2}$	3.46
Hongkong	Dollar	—	0.56	
Shanghai	Dollar	—	0.55	
Singapore	Straits Doll.	1.41	1.05 $\frac{1}{2}$	
Manilla	Phil. Peso	—	0.92 $\frac{1}{2}$	
Teheran ⁴⁾ (Perzië)	Pahlavi	—	11.15	
Bangkok	Baht	—	0.83 $\frac{1}{2}$	
<i>Afrika.</i>				
Kaapstad	£	—	8.96	3 $\frac{1}{2}$
Alexandrië	Egypt. £	—	9.20	
<i>Australië.</i>				
Melbourne, Sidney en Brisbane	£	—	7.17 $\frac{1}{2}$	2 $\frac{1}{2}$
Nieuw Zeeland	£	—	7.23 $\frac{1}{2}$	

1) Off. 0.36 vrije markt 0.09. 2) Milreis Goud. 3) Goudpeso. 4) Munteenheid = Rail (= een Kran.) 5) Nom.

* Not. te A'dam. Ov. not. part. opg.

BANKDISCONTOS.

Ned. Bk.	Disc. Wissels.	2	3 Dec. '36	Lissabon	4	11 Aug. '37
	Bel. Binn. Eff.	2½	3 Dec. '36	Londen	2	30 Juni '32
	Vrsch. in R.C.	2½	3 Dec. '36	Madrid	5	9 Juli '35
Athene		6	4 Jan. '37	N.-York F.R.B.	1	26 Aug. '37	
Batavia		3	14 Jan. '37	Oslo	3½	5 Jan. '38
Belgrado		5	1 Febr. '35	Parijs	3	12 Nov. '37
Berlijn		4	22 Sept. '32	Praag	3	1 Jan. '36
Boekarest		4½	15 Dec. '34	Pretoria	...	3½	15 Mei '33
Brussel		2	16 Mei '35	Rome	4½	18 Mei '36
Boedapest		4	28 Aug. '35	Stockholm	...	2½	1 Dec. '33
Calcutta		3	28 Nov. '35	Tokio	3.46	11 Mrt. '38
Dantzig		4	2 Jan. '37	Weenen	3½	10 Juli '35
Helsingfors		4	3 Dec. '34	Warschau	4½	18 Dec. '37
Kopenhagen		4	19 Nov. '36	Zwits. Nat. Bk.	1½	25 Nov. '36	

OPEN MARKT.

	1938				1937	1936	1914
	2 April	28 Mrt./2 April	21/26 Mrt.	14/19 Mrt.	29 Mrt./3 April	30 Mrt./4 April	20/24 Juli
Amsterdam Partic. disc.	1/4	1/4	1/4	1/4	1/4	1-1/2	3/8-3/16
Prolong.	1/2	1/2	1/2	1/2	1	1 1/4-3/4	2 1/4-3/4
Londen Daggeld.	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1 3/4-2
Partic. disc.	17/32	17/32	17/32	17/32	17/32-9/16	9/16	4 1/4-3/4
Berlijn Daggeld.	3 1/8-3/8	2 7/8-3 3/8	2 1/2-3	2 3/4-3	2 3/4-3 3/4	2 7/8-3 3/8	—
Maandgeld.	2 3/4-3	2 3/4-3	2 3/4-3	2 3/4-3	2 3/4-3	3-1 1/4	—
Part. disc.	2 7/8	2 7/8	2 7/8	2 7/8	3	3	2 1/8-1 1/2
Warenw...	4-1 1/2	4-1 1/2	4-1 1/2	4-1 1/2	4-1 1/2	4-1 1/2	—
New York Daggeld 1)	1	1	1	1	3/4	3/4	1 3/4-2 1/2
Partic. disc.	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	8/16

1) Koers van 1 April en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
29 Mrt. 1938	1.80 3/8	8.97 1/16	72.50	5.52	30.50	100 1/2
30 " 1938	1.80 1/2	8.97	72.47 1/2	5.50	30.51	100 1/2
31 " 1938	1.80 1/16	8.96 3/8	72.52	5.54	30.52 1/2	100 1/2
1 " 1938	1.80 3/8	8.96 3/8	72.50	5.53	30.50	100 1/2
2 " 1938	1.80 3/8	8.96 3/8	72.52 1/2	5.55 1/2	30.43 1/2	100 1/2
4 " 1938	1.80 3/8	8.96 3/8	72.50	5.60 1/2	30.41	100 1/2
Laagste d.w. 1)	1.80	8.96 1/4	72.30	5.45	30.39	99 3/4
Hoogste d.w. 1)	1.81	8.97 1/4	72.55	5.67 1/2	30.56	100 3/16
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
29 Mrt. 1938	41.41	6.31	—	—	—
30 " 1938	41.41	6.30	—	—	—
31 " 1938	41.42	6.31	—	—	—
1 " 1938	41.41 1/2	6.32	—	—	—
2 " 1938	41.43	6.31	—	—	—
4 " 1938	41.41 1/2	6.31	—	—	—
Laagste d.w. 1)	41.35	6.27	—	—	—
Hoogste d.w. 1)	41.45	6.35	1.35	9.57 1/2	—
Muntpariteit	48.003	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Helsingfors 1)	Buenos-Aires 1)	Montreal 1)
29 Mrt. 1938	46.25	40.05	45.10	3.97 1/2	45	1.80
30 " 1938	46.25	40.05	45.10	3.97 1/2	45	1.80
31 " 1938	46.25	40.05	45.10	3.97 1/2	45	1.80
1 " 1938	46.25	40.05	45.07 1/2	3.97	45	1.79 3/4
2 " 1938	46.25	40.05	45.07 1/2	3.97	45	1.80
4 " 1938	46.22 1/2	40.02 1/2	45.07 1/2	3.97	45	1.80
Laagste d.w. 1)	46.15	39.97 1/2	45. —	3.95	44 1/2	1.79
Hoogste d.w. 1)	46.27 1/2	40.10	45.12 1/2	4. —	45 1/2	1.80 1/2
Muntpariteit	46.671	66.671	66.671	6.266	95 3/4	2.1878

*) Noteering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
29 Mrt. 1938	4.97 3/4	3.06	40.18	55.52
30 " 1938	4.96 3/4	3.04 1/2	40.16	55.40
31 " 1938	4.96 3/8	3.05 1/2	40.15	55.36
1 April 1938	4.96 1/16	3.07 1/4	40.15 1/2	55.37
2 " 1938	4.96 1/16	3.07	40.15	55.37
4 " 1938	4.96 3/4	3.13 1/4	40.14	55.42
5 April 1937	4.90 25/32	4.61 1/2	40.23	54.76
Muntpariteit	4.86	3.90 3/4	23.81 1/4	40 3/16

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	19 Mrt. 1938	26 Mrt. 1938	28 Mrt./2 Apr. '38 Laagste	2 Apr. '38 Hoogste
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 3/4	97 1/2
Athene	Dr. p. £	547 1/2	547 1/2	540	555
Bangkok..	Sh. p. tical	1/10 1/2	1/10 1/2	1/10 1/2	1/10 1/2
Budapest ..	Pen. p. £	25 1/2	25 1/2	24 3/4	25 1/2
Buenos Aires 1)	p. peso p. £	19.10	19.77 1/2	19.90	20.20
Calcutta ...	Sh. p. rup.	1/6 1/2	1/6 1/2	1/6 3/32	1/6 3/32
Istanbul ..	Piast. p. £	620	620	620	622
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/2 1/16	1/2 1/8	1/2 1/8	1/3
Kobe	Sh. p. yen	1/1 1/16	1/1 1/32	1/1 1/32	1/2 1/32
Lissabon ...	Escu. p. £	110 3/8	110 3/8	110	110 3/8
Mexico	\$ per £	18	—	—	—
Montevideo .	d. per £	21 1/2	21	19 3/4	21 1/2
Montreal ...	\$ per £	4.98 1/8	4.98 3/8	4.98 1/4	5.00 1/4
Rio d. Janeiro	d. per Mil.	2 1/16	2 1/16	2 1/16	2 1/16
Shanghai ..	Sh. p. \$	1/1 1/2	1/2 1/4	1/0	1/1
Singapore ..	id. p. \$	2/4	2/4	2/3 1/16	2/4 1/2
Valparaiso 2)	\$ per £	125	125	125	125
Warschau ..	Zl. p. £	26 1/4	26 3/8	26 3/8	26 3/8

1) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 10 Dec. 1936 16.12. 2) 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export” noteering.

ZILVERPRIJS

	Londen 1)	N. York 2)
29 Mrt. 1938..	18 3/8	44 3/4
30 " 1938..	18 3/8	44 3/4
31 " 1938..	18 13/16	44 3/4
1 April 1938..	19	44 3/4
2 " 1938..	18 13/16	—
4 " 1938..	18 3/8	42 3/4
5 April 1937..	21 3/8	46 5/8
27 Juli 1914..	24 13/16	59

GOUDPRIJS 3)

	Londen
29 Mrt. 1938....	139/11
30 " 1938....	139/11
31 " 1938....	140/0 1/2
1 April 1938....	140/0 1/2
2 " 1938....	140/1
4 " 1938....	140/0 1/2
5 April 1937....	141/11
27 Juli 1914....	84/10 3/4

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$ c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen.	23 Maart 1938	31 Maart 1938
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 105.092.931,92	f 86.057.469,63
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorschotten op ultimo Februari 1938 a/d. gemeente, verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel. alsmede op de belastingen en op de vermogensbelasting Voorschotten aan Ned.-Indië	" 340.394,12	" 508.705,53
Idem aan Suriname	" 17.931.606,87	" 21.148.979,26
Kasvord.weg. creditverst. a/h. buitenl. Daggeldreningen tegen onderpand ..	" 12.832.205,89	" 13.097.598,38
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op het Alg. Burg. Pensioenf. 1) ...	" 101.875.078,53	" 102.270.843,84
Vord. op andere Staatsbedrijven 1)	" 34.482.480,39	" 26.298.365,74
Vord. op andere Staatsbedrijven 1)	" 7.086.993,11	" 7.681.444,43
Verplichtingen		
Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt Schatkistbiljetten in omloop	f 234.239.000,—	f 234.239.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 34.500.000,—	" 34.500.000,—
Zilverbons in omloop	" 1.096.060,50	" 1.095.264,—
Schuld op ultimo Februari 1938 a/d. gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op de bel. en op de vermogensbelasting ..	" 6.898.579,32	" 6.898.579,32
Schuld aan Curaçao 1)	" 1.343.768,88	" 1.278.844,06
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenf. 1) (d. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. 1) ...	" 20.618.668,21	" 21.045.720,31
Id. aan andere Staatsbedrijven 1)	" 180.315.441,06	" 162.302.967,29
Id. aan diverse instellingen 1)	" 23.500.000,—	" 23.500.000,—
Id. in rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist.	" 156.105.300,59	" 155.590.551,95

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

	26 Mrt. 1938	2 Apr. 1938
Vorderingen: 1)		
Saldo Javasche Bank	f 521.000,—	—
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst	" 622.000,—	f 373.000,—
Verplichtingen:		
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell.	" 20.062.000,—	" 30.958.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 15.500.000,—	" 15.500.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	" 5.000.000,—	" 5.000.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds.	" 1.389.000,—	" 1.972.000,—
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank.	" 953.000,—	" 953.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen...	" 630.000,—	" 630.000,—
Voorschot van de Javasche Bank ...	—	" 1.136.000,—
1) Betaalmiddelen in 's Lands Kas f 31.169.000,—		

SURINAAMSCH E BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opsch. schulden	Discont.	Div. rekeningen 1)
26 Febr. 1938..	870	1.233	613	581	1.246
19 " 1938..	868	1.094	612	585	1.233
12 " 1938..	865	1.127	642	587	1.247
5 " 1938..	867	1.226	615	585	1.245
29 Jan. 1938..	868	1.247	561	592	1.254
1 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

1) Stuitp. der activa.

GROOTHANDELSPRIJZEN VAN BELANGRIJKE VOEDINGS- EN GENOT...

Table with columns for GERST, MAIS, ROGGE, TARWE, BURMA RIJST, BOTER per kg, KAAS, and EIEREN. Includes sub-headers for 'Terminj- nooterij' and 'La Plata'. Rows list years from 1927 to 1937 and months from Jan to Dec.

Table with columns for JUTE, KATOEN, AUSTRALISCHE WOL, JAPAN, ZIJDE, and RUBBER. Includes sub-headers for 'Middling Upland loco' and 'Super Fine C. P. Oomra'. Rows list years from 1927 to 1937 and months from Jan to Dec.

Table with columns for KOPER, LOOD, TIN, IJZER, GIETERIJ-IJZER, ZINK, and ZILVER. Includes sub-headers for 'Standaard Loco Londen' and 'gem. prompt en lev. 3 maanden'. Rows list years from 1927 to 1937 and months from Jan to Dec.

	GE-SLACHTE RUNDEREN (versch) per 100 kg Rotterdam		GE-SLACHTE VARKENS (versch) per 100 kg Rotterdam		DEENSCH BACON middelgew. No. 1 Londen per cwt.		BEVROREN ARG. RUND-VLEESCH Londen per 8 lbs.		CACAO G.F. Accra per 50 kg c.i.f. Nederland			KOFFIE Loco R'dam/A'dam per 1/2 kg.		SUIKER Witte krist.-suiker loco Rotterdam/A'dam per 100 kg.		THEE N.-Ind. thee-veiling A'dam Gem. Java- en Sumatrathee per 1/2 kg.		Indexcijfer voedings- en genot.-middelen				
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	sh.	cts.	%	cts.	%	cts.	%					
	Herl.	Ned.	Herl.	Ned.	Herl.	Ned.	Herl.	Ned.	Herl.	Ned.	Herl.	Ned.	Robusta	Superior Santos	Amsterdam	Rotterdam	Sumatrathee		A'dam			
1927	—	—	—	—	65,15	97,8	107/6	2,73	92,2	4/6	41,21	119,4	68/-	46,87 ⁵	95,5	54,10	91,4	19,12 ⁵	119,6	82,75	109,2	101,3
1928	93,-	98,2	77,50	90,8	66,80	100,3	110/5	3,03	102,4	5/-	34,64	100,4	57/3	49,62 ⁵	101,1	63,48	107,3	15,85	99,1	75,25	99,3	102,2
1929	96,40	101,8	93,12 ⁵	109,2	67,81	101,8	112/2	3,12	105,4	5/2	27,70	80,2	45/10	50,75	103,4	59,90	101,2	13,-	81,3	69,25	91,4	94,7
1930	108,-	114,0	72,90	85,5	57,19	85,9	94/7	2,97	100,3	4/11	21,04	61,0	34/11	32	65,2	38,10	64,4	9,60	60,0	60,75	80,2	72,1
1931	88,-	92,9	48,-	56,3	35,72	53,6	63/6	2,44	82,4	4/4	13,84	40,1	24/7	25	50,9	27,10	45,8	8,-	50,0	42,50	56,1	53,0
1932	61,-	64,4	37,50	44,0	25,46	38,2	58/7	1,70	57,4	3/11	11,77	34,1	27/1	24	48,9	30,04	50,8	6,32 ⁵	39,6	28,25	37,3	43,0
1933	52,-	54,9	49,50	58,0	30,74	46,2	74/7	1,54	52,0	3/9	9,30	26,9	22/7	21,0	43,0	22,83	38,6	5,32 ⁵	34,5	32,75	43,2	37,0
1934	61,50	64,9	46,65	54,7	32,94	49,5	85/1	1,42	48,0	3/9 1/2	8,15	23,6	21/10	16,80	34,2	18,40	31,1	4,07 ⁵	25,5	40,-	52,8	34,9
1935	48,12 ⁵	50,8	51,62 ⁵	60,5	32,-	48,1	88/5	1,19	40,2	3/3 1/2	8,15	23,6	22/6	14,10	28,7	15,21	25,7	3,85	24,1	34,50	45,5	32,5
1936	53,42 ⁵	56,4	48,60	57,0	36,37	54,6	93/6	1,48	50,0	3/9 1/2	12,05	34,9	30/4	13,62 ⁵	27,8	16,87 ⁵	28,5	4,02 ⁵	25,2	40,-	52,8	39,2
1937	71,27 ⁵	75,3	61,85	72,5	42,27	63,5	94/1	1,90	64,2	4/3	17,35	50,3	38/8	16,62 ⁵	33,9	22,37 ⁵	37,8	6,22 ⁵	38,9	53,50	70,6	53,6
Jan. 1937	64,60	68,2	52,75	61,8	41,22	61,9	92/-	1,81	61,1	4/- 1/2	24,50	71,0	54/8	16,75	34,1	22,12 ⁵	37,4	5,57 ⁵	34,9	50,50	66,7	52,0
Febr. " "	64,17 ⁵	67,8	53,32 ⁵	62,5	38,49	57,8	86/-	1,80	60,8	4/- 1/4	21,09	61,1	47/2	18,25	37,2	24	40,6	5,72 ⁵	35,8	53,50	70,6	52,4
Maart " "	69,15	72,9	54,82 ⁵	64,3	39,83	59,8	92/2	1,67	56,4	3/8 1/2	23,-	66,7	51/6	18	36,7	23,80	40,2	6,10	38,1	55	72,6	53,7
April " "	71,-	75,0	56,25	65,9	42,32	63,6	94/3	1,72	58,1	3/10	20,83	60,3	46/5	17,87 ⁵	36,4	23,37 ⁵	39,5	6,12 ⁵	38,3	54,25	71,6	54,4
Mei " "	73,32 ⁵	74,7	56,75	66,5	42,71	64,1	95/-	1,90	64,2	4/2 1/2	17,30	50,1	38/6	17,50	35,7	23	38,9	6,07 ⁵	38,0	55	72,6	53,6
Juni " "	80,25	84,7	55,75	65,3	39,87	59,9	88/10	2,04	68,9	4/6 1/2	15,66	45,4	34/11	17,50	35,7	23	38,9	6,52 ⁵	40,8	50,50	66,7	52,7
Juli " "	178,45	82,8	60,85	71,3	42,63	64,0	94/6	1,97	66,6	4/4 1/2	16,46	47,7	36/6	17,50	35,7	23	38,9	6,57 ⁵	41,1	55	72,6	55,1
Aug. " "	77,87 ⁵	82,2	67,87 ⁵	79,6	46,32	69,6	102/6	2,13	72,0	4/8 1/2	17,61	51,0	39/-	17	34,6	23	38,9	6,50	40,6	54,75	72,3	55,9
Sept. " "	72,42 ⁵	76,5	69,20	81,1	46,17	69,3	102/10	1,96	66,2	4/4 1/2	15,97	46,3	35/7	16,75	34,1	23	38,9	6,32 ⁵	39,6	56	73,9	55,1
Oct. " "	69,97 ⁵	73,7	70,20	82,3	43,70	65,6	97/6	1,91	64,5	4/3	12,55	36,4	28/-	15,75	32,1	22,87 ⁵	38,7	6,40	40,0	55,25	72,9	55,0
Nov. " "	68,17 ⁵	72,0	72,37 ⁵	84,8	40,77	61,2	90/6	1,95	65,9	4/4	12,18	35,3	27/1	13,50	27,5	20	33,8	6,42 ⁵	40,2	53,75	71,0	52,2
Dec. " "	68,95	72,8	72,15	84,6	43,23	64,9	92/2	1,92	64,9	4/3 1/2	11,07	32,1	24/8	13	26,5	17,25	29,2	6,40	40,0	47,75	63,0	51,0
Jan. 1938	70,82 ⁵	74,8	70,37 ⁵	82,5	43,54	65,4	97/-	1,96	66,2	4/4 1/2	12,18	35,3	27/2	13	26,5	16,10	27,2	6,17 ⁵	38,6	51,25	67,7	51,3
Febr. " "	70,25	74,2	68,75	80,6	43,95	66,0	98/-	2,08	70,3	4/7 1/2	12,44	36,0	27/9	13	26,5	16	27,0	5,40	33,8	50,25	66,3	50,5
Mrt. " "	69,15	73,0	66,37 ⁵	77,8	45,87	68,9	102/2	1,90	64,2	4/3	13,30	38,5	29/8	13	26,5	15,50	26,2	5,05	31,6	52,25	69,0	48,9
2-29 " "	69,30	73,2	66,50	78,0	45,77	68,7	102/-	1,83	61,8	4/1	12,79	37,1	28/6	13	26,5	15	25,4	5,-	31,3	53,75	71,0	48,1
9 Mrt.-5 Apr.	70,-	73,9	65,-	76,2	46,20	69,4	103/-	1,79	60,5	4/-	12,56	36,4	28/-	13	26,5	15	25,4	4,75	29,7	53,75	71,0	47,8

	GRENNHOUT Zweedsch ongesorteerd 2 1/2 x 7 per standaard		VURENHOUT basis 7" f.o.b. Zweden/Finl. per standaard van 4.672 M ³		KOE-HUIDEN Gaaf, open kop 57-61 pond Veiling te Amsterdam		COPRA Ned.-Ind. f. m. s. per 100 kg Amsterdam		GRONDNOTEN Gepelde Coromandel, per longton c.i.f. Londen		LIJNZAAD La Plata loco Rotterdam (per 1000 kg. 1)		GOUDE cash Londen per ounce fine		Indexcijfer agrarische grondstoffen	Algemeen Indexcijfer	Indexcijfer Indische uitvoer-producten				
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%							
	Herl.	Ned.	Herl.	Ned.	Herl.	Ned.	Herl.	Ned.	Herl.	Ned.	Herl.	Ned.	Herl.	Ned.							
1927	230,28	100,0	19,-	100,0	160,50	105,1	40,43	100,9	32,62 ⁵	106,5	266,03	106,4	21,18/-	185,-	95,0	51,50	100,1	85/-	105,3	104,4	124,1
1928	229,90	100,0	19,-	100,0	151,50	92,2	47,58	118,7	31,87 ⁵	104,1	254,10	106,4	21,-/11	185,25	95,1	51,45	100,0	85/-	102,0	100,2	94,8
1929	229,71	99,9	19,-	100,0	146,-	95,6	32,25	80,5	27,37 ⁵	89,4	230,16	92,0	19,-/9	214,-	109,9	51,40	99,9	85/-	92,7	95,4	84,5
1930	218,43	95,0	18,1/2	141,50	92,7	25,36	63,3	22,62 ⁵	73,9	175,55	70,2	14,10/4	181,75	93,3	51,40	99,9	85/-	69,6	75,1	60,0	60,0
1931	187,88	81,7	16,14/-	110,75	72,5	18,65	46,5	15,37 ⁵	50,2	136,69	54,7	12,2/11	95,50	49,0	52,-	101,1	92/5	47,8	54,6	44,7	44,7
1932	136,14	59,2	15,13/4	69,-	45,2	11,15	27,8	13,-	42,4	130,52	52,2	15,-/4	70,-	35,9	51,25	99,6	118/-	35,1	43,0	38,4	38,4
1933	136,48	59,3	16,11/2	73,50	48,1	13,26	33,1	9,30	40,4	90,39	36,1	10,19/4	75,50	38,8	51,35	99,8	124/7	33,1	39,0	34,5	34,5
1934	134,02	58,3	17,18/4	76,50	50,1	12,07	30,1	6,90	22,5	71,90	28,7	9,12/3	72,75	37,3	51,50	100,1	137/8	31,6	37,3	36,5	36,5
1935	127,91	55,6	17,13/4	59,50	39,0	12,54	31,3	9,15	29,9	104,26	41,7	14,8/-	67,25	34,5	51,50	100,1	142/2	32,2	37,0	34,8	34,8
1936	139,98	60,9	17,19/10	78,25	51,3	15,40	38,4	11,90	38,9	113,49	45,4	14,11/9	85,-	43,6	54,60	106,1	140/4	39,0	42,2	40,7	40,7
1937	205,35	89,3	22,17/2	132,25	86,6	23,35	58,2	15,22 ⁵	49,7	127,81	51,1	14,4/8	110,50	56,8	63,20	122,6	140/9	53,4	57,8	56,3	56,3
Jan. 1937	181,-	78,7	20,4/-	118,75	77,8	21,50	53,6	20,62 ⁵	67,3	145,04	58,0	16,3/9	102,75	52,8	63,45	123,3	141/8	55,1-	58,4	58,5	58,5
Febr. " "	187,95	81,7	21,-/1	125,-	81,9	22,75	56,8	17,95	58,6	132,01	52,8	14,15/-	99,25	51,0	63,60	123,6	142/1	54,1	57,0	59,5	59,5
Maart " "	201,84	87,8	22,12/-	135,-	88,4	25,-	62,4	18,05	58,9	137,54	55,0	15,8/-	106,75	54,8	63,60	123,6	142/4	57,5	61,5	64,8	64,8
April " "	208,79	90,8	23,5/-	135,-	88,4	28,50	71,1	16,87 ⁵	55,1	138,95	55,6	15,9/8	114,50	58,8	63,45	123,3	141/5	59,3	60,4	63,6	63,6
Mei " "	211,29	91,9	23,10/-	137,-	89,7	26,25	65,5	14,95	48,8	127,60	51,0	14,4/-	112,50	57,8	63,15	122,7	140/8	56,7	60,2	58,2	58,2
Juni " "	211,01	91,8	23,10/-	137,50	90,1	24,25	60,5	14,32 ⁵	46,8	130,85	52,3	14,11/7	110,50	56,7	63,10	122,6	140/7	54,8	59,0	56,1	56,1
Juli " "	212,-	92,2	23,10/-	136,25	89,5	24,-	59,9	14,52 ⁵	47,4	137,65	55,0	15,5/4	113,-	58,1	63,15	122,7	140/-	55,2	60,2	56,3	56,3
Aug. " "	212,40	92,4	23,10/-	135,-	88,4	25,-	62,4	13,95	45,6	126,66	50,6	14,-/6	115,-	59,1	63,05	122,5	139/7	53,7	59,2	55,3	55,3
Sept. " "	211,08	91,8	23,10/-	135,-	88,4	25,-	62,4	13,15	42,9	120,84	48,3	13,9/1	115,25	59,2	63,05	122,5	140/4	52,4	57,9	55,3	55,3
Oct. " "	210,65	91,6	23,10/-	135,-	88,4	23,-	57,4	13,50	44,1	121,70	48,7	13,11/7	116,75	59,9	63,-	122,4	140/6	54,4	57,1	51,2	51,2
Nov. " "	209,46	91,1	23,5/-	132,50	86,8	18,-	44,9	12,50	40,8	109,57	43,8	12,3/3	110,50	56,7	6						

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 4 April 1938

Activa.			
Binnenl. Wis- (Hfdbk. f 8.604.262,27			
sels, Prom., (Bijbnk. „ 140.981,50			
enz. in disc. (Ag.sch. „ 354.181,74	f	9.099.425,51	
Papier o. h. Buitentl. in disconto	„	—	
Idem eigen portef. f 5.400.000,—			
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel. „	„	5.400.000,—	
Beleeningen (Hfdbk. f 269.948.515,82 ¹⁾			
incl. vrsch. (Bijbnk. „ 2.125.236,64			
in rek.-crt. (Ag.sch. „ 26.319.295,52			
op onderp. f 298.393.047,98			
Op Effecten f 297.346.444,82 ¹⁾			
Op Goederen en Spec. „ 1.046.603,16	„	298.393.047,98 ¹⁾	
Voorschotten a. h. Rijk	„	—	
Munt, Goud f 113.557.485,—			
Muntmat., Goud „ 1.352.228.638,85			
f 1.465.786.123,85			
Munt, Zilver, enz. „ 13.277.250,54			
Muntmat., Zilver.. „	„	1.479.063.374,39 ¹⁾	
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	„	42.070.191,96	
Gebouwen en Meub. der Bank	„	4.600.000,—	
Diverse rekeningen	„	9.634.368,02	
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5 '32, S. No. 221) „	„	10.193.915,19	
f 1.858.454.323,05			
Passiva.			
Kapitaal	f	20.000.000,—	
Reservefonds	„	4.338.707,82	
Bijzondere reserve	„	6.600.000,—	
Pensioenfonds	„	11.374.341,61	
Bankbiljetten in omloop	„	934.088.040,—	
Bankassigtiën in omloop	„	8.358,55	
Rek.-Cour. (Het Rijk f 71.466.359,77			
saldo's: (Anderen „ 804.784.273,70	„	876.250.633,47	
Diverse rekeningen	„	5.794.241,60	
f 1.858.454.323,05			

Beschikbaar metaalsaldo f 755.303.975,55
 Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is „ 1.888.259.940,—
 Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht

¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 65.883.125,—
²⁾ Waarvan in het buitenland „ 77.843.183,60

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeschb. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
4 April '38	113557	1.352.229	934.088	876.259	755.304	82
28 Mrt. '38	113607	1.352.180	899.659	910.325	756.866	82
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
4 April 1938	9.099	—	298.393	5.400	9.634
28 Mrt. 1938	9.150	—	297.961	5.235	7.772
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

¹⁾ Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeschb. schulden	Beschikk. metaal-saldo
2 Apr. '38 ²⁾	136.660	—	187.890	80.590	29.268
26 Mrt. '38 ²⁾	136.670	—	183.580	83.680	29.766
5 Apr. 1938	116.574	19.577	187.874	79.790	29.085
26 Feb. 1938	116.574	18.949	183.367	81.641	29.520
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
2 Apr. '38 ²⁾	1.740	76.170	—	69.480	51
26 Mrt. '38 ²⁾	1.810	73.570	—	70.380	51
5 Apr. 1938	2.461	10.856	50.199	65.360	51
26 Feb. 1938	2.665	10.826	51.398	64.676	51
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities Disc. and Advances	Securities
23 Mrt. 1938	327.277	479.485	46.922	6.635	20.096
16 „ 1938	327.249	479.476	46.931	3.640	20.464
22 Juli 1914	40.164	—	—	—	33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
23 Mrt. '38	105.086	15.557	109.143	36.647	47.792	29,6
16 „ '38	112.206	11.109	119.046	35.667	47.773	28,8
22 Juli '14	11.005	14.736	—	42.185	29.297	52

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wis-sels	Waarv. op het buitenl.	Belee-ningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
17 Mrt. '38	55.807	411	20	12.446	826	4.815	3.200
10 „ '38	55.807	399	17	12.298	826	4.773	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Parti-culieren
17 Mrt. '38	5.575	2.877	94.164	28	2.147	21.435
10 „ '38	5.575	3.342	93.631	23	2.122	21.082
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

¹⁾ Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitentl. circ. banken ¹⁾	Deveizen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Belee-ningen
23 Mrt. 1938	70,8	20,3	5,6	4.919,1	44,2
15 „ 1938	70,8	20,3	5,5	5.178,3	51,0
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa ²⁾	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
23 Mrt. 1938	125,8	803,9	4.807,8	832,2	204,6
15 „ 1938	102,8	725,4	4.949,5	823,1	197,8
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

¹⁾ Onbelast. ²⁾ w.o. Rentenbankscheine 23, 15 Mrt. resp. 24, 18 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data	Goud	Munt en metaal	Munt en diversen	Buitenlandsche deveizen en goudwaarden	Binnen- en buitenlandsche wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
										Schatkist	Partic.
24/3 ..	3.146	57	1.089	214	30	150	228	4.385	17	426	
17/3 ..	3.247	55	1.089	195	34	150	228	4.385	46	481	

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad			Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certificaten ¹⁾	„Other cash“ ²⁾	In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
9 Mrt. '38	9.187,7	9.178,6	471,6	8,4	0,5
2 „ '38	9.182,9	9.173,6	455,9	9,6	0,6

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ³⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
9 Mrt. '38	2.564,0	4.134,0	7.880,9	133,3	80,4	—
2 „ '38	2.564,0	4.144,7	7.820,1	133,2	80,6	—

¹⁾ Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59,06 cents werd gedevalueerd.

²⁾ „Other Cash“ does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

³⁾ Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. ⁴⁾ Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
2 Mrt. '38	5	8.933	12.298	5.627	26.066	5.260
23 Feb. '38	—	8.896	12.271	5.673	26.098	5.249

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of England zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de betreffende valuta.